

NEKOČ

JE

*Zgodbe selitev,
ki jih piše
podnebna kriza*

BIL

DOM

HUMANITAS

*Zgodbe selitev,
ki jih piše
podnebna kriza*

Nekoč je bil dom

Zgodbe so zapisali_e (po abecednem vrstnem redu)

Alenka Gorjan, Almin Sitnič, Azra Zahirović, Christopher Chukwudi Chime, Darinson Palacio, Dino Sinanović, Emina Čobo, Estefania Cavale, Giorgio Barbato, Huriye Arikan, Ingrid Maraspin, Ivona Mandič, Katerina Kočkovska Šetinc, Lejla Nametak, Mariana Pfenniger, Mersiha Čomor, Nathalia Valderrama, Nora Kriechbaum, Sonja Graf, Špela Pahor in Ulrike Eveline Dziurzynski

Zbrala in uredila

Manca Šetinc Vernik

Pomoč pri urejanju

Karmen Kogoj Ogris

Lektura

Tadej Turnšek

Oblikovanje in ilustracija na naslovnici

Dalibor Kazija

Finančna podpora

Program Erasmus+ (Partnerstva za sodelovanje)

Izdalo in založilo

Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje
Zemljemerska 12, Ljubljana
www.humanitas.si

Naklada

200 izvodov

Tisk

Medium d.o.o.

Ljubljana, oktober 2023

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821-94
551.588.7(092)

NEKOČ je bil dom : zgodbe selitev, ki jih piše podnebna kriza / [zgodbe so zapisali_e (po abecednem vrstnem redu) Alenka Gorjan ... [et al.] ; zbrala in uredila Manca Šetinc Vernik]. - Ljubljana : Društvo Humanitas - center za globalno učenje in sodelovanje, 2023

ISBN 978-961-95355-9-2
COBISS.SI-ID 168661507

Kazalo

Zgodba	Stran
01 »Obljubljena dežela«: od obljub se ne da živeti	7
02 Po nevihti: družina v Mjanmaru na poti za preživetje	13
03 V svetlejšo prihodnost	17
04 Sajenje semen za prihodnost	21
05 Zlato nebo ob koncu viharja	27
06 Vino, singani in Bolivija: podnebna odpornost v južni Boliviji	31
07 Sporočilo upanja in solidarnosti: zgodba neverjetnega moža iz Ugande	35
08 Potovanje vzdržljivosti: Stefanyjina zgodba o podnebnih migracijah in upanju	39
09 Vita: Piran preteklosti in prihodnosti	44
10 Podnebne spremembe od daleč: zgodba Eloïse	50
11 Zemeljski plaz, ki je odnesel pridelek, dom in upanje	54
12 Ključ do prihodnosti	60
13 Podnebne spremembe v Chocóju: izziv, ki spodbuja migracije	64
14 Snegolom in prilagajanje habitatov zaradi podnebnih sprememb skozi oči avstrijskega kmeta	68
15 Ko pride dež: Sarina zgodba iz Ugande	73
16 Biti dejavnik sprememb v Boliviji	76
17 Ukradene sanje	82

Knjigi *Nekoč je bil dom na pot*

Manca Šetinc Vernik

Dobrodošli na knjižnem potovanju okoli sveta. S to knjigo se lahko podate na pot odkrivanja raznolikih osebnih zgodb ljudi in njihovih skupnosti z zelo različnih koncev našega planeta. Skozi njihove zgodbe lahko spoznate, kako močno jih zaznamujejo neusmiljene sile podnebnih sprememb. Knjiga je plod sodelovanja udeležencev in udeleženk projekta »Onkraj zgodb«, v katerem smo kot kamenčke v mozaiku sestavljali in iskali povezave med podnebno krizo in selitvami ljudi (migracijami). Te povezave pogosto – namerno ali nenamerno – še danes ostajajo prezrte. Posledice podnebne krize, zaradi katerih so ljudje prisiljeni v selitev, namreč niso vedno le hipne, ekstremne in katastrofalne, kot smo lahko občutili tudi v Sloveniji, najprej lani ob hudi suši in komaj obvladljivih požarih, letos pa ob uničujočih poplavih. Pogosteje so postopne in počasne, naključnemu opazovalcu komaj zaznavne, a niso nič manj hude, celo nič manj smrtonosne. Kako opaziti posledice naraščanja gladine morja, zalivanja podtalnice z morskovo vodo, zasoljevanja prsti, širjenja puščave? Ali lahko prepoznamo, kaj vpliva na to, kako pogosto in dolgo trajajo suše, celo večletne, zakaj umira živina in zakaj spet niso uspeli pridelki, kako gresta skupaj taljenje tisočletnega ledu in pomanjkanje pitne vode na drugem koncu sveta?

Ljudje se torej za selitev ne odločajo le zato, da bi v določenem trenutku rešili svoja življenja in življenja družinskih članov, temveč tudi v upanju na boljše prihodnost za prihodnje rodove. So oblika odzivanja in prilagajanja ljudi na svet, ki se spreminja, v tem primeru zaradi podnebne krize. Tudi zato je pričujoča knjižica predvsem prikaz tega, kar človeštvo zmore, prikaz človeške odpornosti v spreminjajočem se svetu podnebnih ekstremov. V zgodbah boste odkrivali, kaj so t. i. notranje selitve, torej selitve v okviru ene države, kot tudi tiste čezmejne, tudi take na velikanske razdalje, brali boste o željah po vrnitvi v domovino, pa tudi porušeni sanjah, ko doma ni več in vrnitev sploh ni več možna, saj tam življenje ni več smiselno. Spoznali boste pogumne odločitve o vztrajanju na lastni zemlji, pa tudi strahove pred tragiko dvojnega begunstva, prvič političnega, tistega, ki nastaja zaradi preganjanj, in drugič podnebnega, povezanega s posledicami podnebne krize.

Na »terenskem delu« projekta, ki je potekalo s pomočjo spletnih povezav, telefonskih klicev ter pogovorov in spletnih video klepetalnic, so se spoznavali ljudje z vseh koncev sveta: od zelo oddaljenega Čila, Kolumbije in Bolivije do Mjanmara in Filipinov, od Ugande, Irana in Palestine pa vse do Španije, Avstrije, Bosne in Hercegovine ter Slovenije. Sodelujoči so se spoznavali in delili svoje zgodbe selitev, povezanih s podnebno krizo. Osebne povezave in prijateljstva, ki so se stkala v tem procesu, presegajo vse geografske in kulturne ovire, v izpovedih pa so bile pogosto prisotne tako solze kot smeh. Rezultat teh srčnih povezav je knjiga, ki je pred vami – *Nekoč je bil dom* – v kateri boste našli 17 zgodb z vseh vetrov.

To niso le zgodbe; to so okna v srca, misli in domove ljudi, ki so se soočili s kruto resničnostjo spreminjanja sveta, kot smo ga poznali doslej. Ko boste prebrali te strani, boste odkrili moč osebnih pripovedi pri razkrivanju skritih resnic o podnebni krizi. Te zgodbe presegajo suhoparne statistične podatke, analize in naslove študij in člankov ter vas vabijo, da stopite v čevlje tistih, ki so morali sprejeti odločitve, ki so jim spremenile življenje. V njih ne boste našli le današnjih bojov za obstanek, temveč tudi semena jutrišnjih zmag, zasejana v rodovitni zemlji človeškega sočutja.

Knjiga pa nam ponuja tudi ogledalo in edinstveno možnost, da postavimo pod drobnogled naše lastno dožemanje sveta in predvsem naše delovanje v svetu. Vprašamo se lahko, ali smo pripravljeni prevzeti odgovornost za jutri, pa tudi za preteklost: za našo zgodovinsko in moralno odgovornost kot dedičev in dedinj (neo)kolonialnega kapitalističnega izčrpavanja ljudi in narave, vse v imenu napredka. Tega je narekoval kapital globalnega severa, prvi pa so posledice imperializma občutili ljudje globalnega juga, daleč od oči in daleč od srca. A sedaj posledice dohitevajo tudi nas. Kaj ob vsem nakopičenem znanju, podatkih, idejah in zgodbah, ki se nam ponujajo okrog nas, v tem trenutku počnemo mi sami? Kaj še lahko storimo mi sami in vsi skupaj, da bi podnebno krizo, ki jo šele zdaj vse bolj občutimo tudi na lastni koži, vsaj deloma ublažili? Na prav to vprašanje bomo hočeš-nočeš vsi morali odgovoriti tudi svojim otrokom in prihodnjim generacijam, od katerih si v tem trenutku sposojamo svet sedanosti. Knjiga *Nekoč je bil dom* je tako tudi vabilo, da postanete del globalne zgodbe, v kateri imamo prav vsi vlogo v boju za bolj odporen, sočuten, pravičen in trajnosten svet prihodnosti, za vse.

» Obljubljena dežela«

Od obljub se ne da živeti

Alenka Gorjan

Študija primera
Uganda

Spletni seminar
Razumeti podnebne spremembe

V tej zgodbi predstavljamo potovanje nekega posameznika v kontekstu problema svetovnih razsežnosti, ki vpliva na nešteto življenj. Podnebne spremembe, kriza brez primere, ogrožajo človeštvo in ga postavljajo pred številne zahtevne izzive. Vpliv podnebne krize čutijo vsi, čeprav v različnem obsegu. Tragično je, da so nekateri v obupnem iskanju preživetja prisiljeni zapustiti svoje domove. Kljub resnosti razmer pa podnebni begunci še vedno nimajo priznanega statusa.

Medtem ko pišem to zgodbo, zunaj divja huda nevihta, ki jo spremljajo močni vetrovi, hudi nalivi in toča. Ko gledam skozi okno in upam na najboljše, mi misli uhajajo k nekdanjemu učitelju iz Ugande. Z mano je delil zgodbe o stiskah ljudi, ki so preživeli zemeljske plazove, a so se nato preselili v drugo okrožje in zdaj zaradi pomanjkanja padavin trpijo lakoto. Čeprav afriška celina prispeva najmanj emisij, jo podnebne spremembe najbolj prizadenejo. V zadnjih desetletjih so v Ugandi padavine bolj nestanovitne. Posledica tega so zemeljski plazovi in plazovi blata, reke prestopajo svoje bregove, kar terja življenja in uničuje skupnosti, zlasti v gorskih regijah. Poleg tega so vse pogostejša dolgotrajna sušna obdobja, zaradi katerih sta izgubljena pridelek in živina, veliko ljudi pa se spopada z lakoto.

Okrožje Bududa, Henryjev rojstni kraj

Eno najbolj prizadetih gorskih območij na vzhodu Ugande je okrožje Bududa, kjer se je rodil nekdanji osnovnošolski učitelj Milton Henry Mutsaka. Življenje je preživel na pobočjih gore Elgon v bližini istoimenskega narodnega parka, kjer je bilo veliko padavin in dovolj vode za pridelavo poljščin. Dvaindvajset let je predano poučeval v osnovni šoli in kot učitelj tretjega razreda zaslužil skromno plačo, ki pa ni mogla zadovoljiti njegovih osebnih potreb. Z družino je živel v hiši z dnevno sobo, jedilnico, tremi spalnicami in kuhinjo. V bližini doma je imel majhno zemljišče, na katerem je prideloval banane,

maniok, fižol in jam za domačo porabo ter kavo za komercialne namene. Poleg tega je imel dve kravi, ki sta mu zagotavljali mleko. Ob delavnikih, od ponedeljka do petka, je od 7.00 do 17.00 delal v šoli. Ko je prišel domov, je poskrbel za svoji dve kravi. Ob koncih tedna se je posvečal vrtnarjenju.

Vse se je spremenilo ...

Toda okrožje Bududa se je zaradi podnebnih sprememb in vse pogostejših močnih padavin spremenilo v območje, ki ga ogrožajo zemeljski plazovi, kar predstavlja veliko grožnjo za preživetje prebivalcev. V zadnjem desetletju je okrožje doživelo več hudih zemeljskih plazov, ki so uničili številna življenja, domove, nepremičnine, šole, domače živali in pridelke. Henry in njegova družina so izgubili svoje bližnje, dom, obe kravi, hišno opremo in pridelke.

Zaradi težkih življenjskih razmer in stalne nevarnosti zemeljskih plazov v okrožju Bududa in drugih gorskih območjih v okrožjih Manafwa, Namisidwa, Sironko in Bulambuli so se bili številni ljudje v iskanju varnejših življenjskih razmer prisiljeni preseliti. Vlada je kot varen kraj za preživele ponudila kraj v podregiji Bugisu, na ravninskem območju okrožja Balambuli, ki meji na polpuščavsko območje podregije Karamonja na severovzhodu Ugande. Gradnja hiš s tremi sobami se je začela leta 2018. Od maja do julija 2019 je potekala prva faza preselitve 101 gospodinjstva v območje Bunambutye v okrožju Bulambuli.

Obljubljena dežela

Ko sem srečala Henryja, se je z družino že naselil v novem domu v naselju Bunambutye, obljubljeni deželi za ljudi, ki so veliko izgubili. Poleg svojih sedmih otrok je pod svoje okrilje vzel še dva dečka, ki sta v zemeljskem plazu izgubila starše. Njegova družina je prišla sem med drugo fazo priseljevanja, februarja 2020, ko je bilo preseljenih 141 gospodinjstev. Tudi njegovi sorodniki so bili vključeni v vse faze preselitve. Februarja 2022 je sledila tretja faza preselitve 22 gospodinjstev, zadnja, četrta faza, v kateri so preselili 42 gospodinjstev, pa je potekala aprila letos.

Z rastjo skupnosti se povečujejo tudi izzivi, s katerimi se soočajo njeni prebivalci. Urad predsednika vlade trenutno pripravlja strategijo za ponovno naselitev več kot 1.000 dodatnih gospodinjstev iz okrožij Manafwa, Namisindwa, Sironko in predvsem iz najbolj prizadetega okrožja Bududa, kjer sta nekoč živel Henry in njegova družina.

Po preselitvi naj bi Henry še naprej poučeval v svojem domačem okrožju. Ker tam ni imel hiše in bi se moral zaradi nizke plače, ki jo je ponujala vlada, vsakodnevno voziti tja, se je odločil, da se bo upokojil. Ko je dobil posojilo od podjetja Bumajari Tuuban Resetlement Maize Farmers Sacco, je izkoristil priložnost in se poslovno lotil kmetovanja večjega obsega.

Nov dom, novi izzivi

Ljudje, ki so že tako veliko pretrpeli in ki jim je bilo obljubljeno »zatočišče na zemlji«, kot je dejal Henry, so se morali zdaj spoprijeti z dodatnimi izzivi. Ti so se pojavili zaradi dolgotrajnih sušnih obdobj, ki so povzročila pomanjkanje pitne vode, uničen pridelek in lakoto. Med najinimi pogovori je bil Henry zelo v skrbeh.

Ob odločitvi, da se z družino preseli v naselje okrožja Bulambuli, mu je vlada obljubljala veliko. Vsako gospodinjstvo v novem naselju je dobilo hišo s tremi sobami, ki je stala na enem hektaru zemlje, skupaj z dodatnima dvema hektaroma rodovitne zemlje za obdelovanje. Henry se je veselil priložnosti, da bo lahko živel dostojno življenje, prideloval lastno hrano, se ukvarjal s kmetovanjem ter poskrbel za izobraževanje svojih otrok in svetlejšo prihodnost.

Vendar pa vlada številnih danih obljub še ni izpolnila, zaradi česar so se preseljeni znova znašli v težkih razmerah. Obljube o čisti vodi za domačo rabo, o vodi iz vodovoda, elektriki, vodi za proizvodnjo, o glavah goveda za mleko v vsakem gospodinjstvu ter osnovni stanovanjski opremljeni in traktorju niso bile izpolnjene. Neizpolnjena je ostala tudi zaveza, da bodo skupaj s subvencijami nevladnih organizacij, kot so GiveDirectly, World Vision, Save the Children in Uganda, Will Trust, UNICEF, UWESCO, CARE, Oxfam in ACCRA (African Climate Change Resilience Alliance), njihovim otrokom zagotovili izobraževanje na osnovni, srednji in univerzitetni ravni, nadaljuje Henry. Zgrajena je bila osnovna šola, a brez varnostne ograje. Prav tako niso zgradili srednje šole, ki naj bi rešila vprašanje nekakovostnega izobraževanja njihovih otrok, med neizpolnjene obljube pa sodi tudi izgradnja upravnih enot v naselju in cerkva.

»Trenutno nujno potrebujemo le vodo za domačo porabo in pridelavo. Če bi nam pomagali vsaj pri oskrbi z vodo, bi nam nekako uspelo in bi lahko poskrbeli za svoje družine,« mi je povedal Henry.

V naselju Bunambutye je bil zgrajen le en rezervoar za vodo, nato pa so bili nameščeni sončni kolektorji za črpanje vode iz

podzemnih virov v plastične rezervoarje. Med prvo preselitvijo so 101 gospodinjstvu zagotovili vodo iz vodovoda, vendar se je izkazalo, da jim oskrba ne zadostuje. Zdaj si to vodo deli približno 300 gospodinjstev, v katerih živi več kot 5.000 ljudi. V primerjavi s tisto, ki so jo imeli na hribovitih območjih, je slanega okusa. Tisti, ki so se priselili v poznejših fazah, npr. Henry in njegova družina, v svojih domovih nimajo vode iz pipe. Zato morajo po pitno vodo hoditi dlje časa. Poleg tega se zgodi, da pridejo do vodnega vira in ugotovijo, da je ta izčrpan. Zanesljive oskrbe z vodo in elektriko nimata niti zdravstveni dom in osnovna šola.

Ko je Henry z družino prišel v to naselje, so mu obljubili mesečno pomoč v obliki hrane. Vendar so jo že po enem letu prenehali prejemati, čeprav še vedno niso imeli zanesljive oskrbe z vodo, da bi lahko sami pridelovali hrano. Henry je tako kot mnogi drugi po deževju z ročnimi motikami sadil koruzo, fižol, arašide, sončnice, manioko, sladki krompir in sirek – za domačo porabo in prodajo. Žal je sledilo dolgotrajno sušno obdobje, ki je uničilo večino pridelka in mnoge ljudi pahnilo v lakoto. Brez pridelkov ni hrane. Vlado so prosili za vsaj nekaj hrane, vendar kljub prošnjam še niso prejeli nobene pomoči. Upajo na nekaj padavin v juliju, vendar nekateri posamezniki že razmišljajo, da bi se s trebuhom za kruhom vrnili v svoj nekdanji dom oz. okrožje. »Če bi le bilo dovolj dežja, bi se počutili kot doma,« je vzdihnil Henry.

Ko sva si s Henryjem konec julija nazadnje pisala, je bilo stanje še vedno enako. Ker so v tem mesecu pričakovali nekaj padavin, so ljudje v upanju, da bo vsaka kapljica vode pomagala pri kaljenju, zgodaj posadili svoje pridelke. Na žalost je deževalo le enkrat, kar rasti pridelkov ni pomagalo.

Novo življenje

»Trenutno je življenje tako dolgočasno. Zaradi dolgotrajne suše ne moremo storiti ničesar drugega, kot da dan za dnem razmišljamo, kaj bomo jedli,« pravi Henry. Zelo je ponosen na svoje štiri sinove in tri hčere, vendar ga skrbi tudi njihova izobrazba. Do kakovostnega izobraževanja je laže priti v zasebnih šolah, ki so dražje, žal pa v naselju, kjer živijo, takšnih šol ni. Vsi njegovi otroci, razen enega, ki je pred kratkim na univerzi končal dodiplomski študij farmacevtske znanosti, trenutno obiskujejo šolo. Njegov drugi sin nestrpno pričakuje vpis na dodiplomski študij kmetijstva, trije drugi obiskujejo srednjo

šolo, najmlajša dvojčka pa obiskujeta zasebno osnovno šolo, da bi pridobila kakovostno temeljno izobrazbo. Poleg tega Henry skrbi za dva dečka, ki sta v zemeljskem plazju tragično izgubila starša, in tudi onadva pod njegovim okriljem obiskujeta srednjo in osnovno šolo. Za zdaj nobeden od otrok ne prejema državne podpore, kar pomeni, da mora Henry osebno nositi breme njihovih šolnin.

Ker se vlada osredotoča na preselitev številnih gospodinjstev z območij z visokim tveganjem, zlasti iz okrožja Bududa, v to regijo, ne da bi izpolnila svoje prvotne obljube, se Henry in drugi prebivalci, ki že živijo tukaj, počutijo pozabljeni in neslišani. Vlada ne prepozna izzivov, s katerimi se po preselitvi soočajo ljudje, zato še vedno čakajo na obljubljeni pomoč.

Henry pravi, da je včasih težko ostati pozitiven. Priznava, da je bil vladni ukrep, s katerim je zagotovila dovolj rodovitne zemlje za tiste, ki so se preselili na območje Bunambutye, pozitiven. Prebivalci, ki so delavni, zelo cenijo priložnost, da lahko obdelujejo zemljo, ne le za osebno preživetje kot prej, ampak tudi v komercialne namene. Zadosten dostop do vode bi jim omogočil učinkovito skrb za družine. Najbolj jih skrbijo njihovi otroci, katerih življenje je brez ustrezne podpore ogroženo. Zato še naprej upajo, da bo kdo v vladi prisluhnil njihovim prošnjam in zagotovil pomoč, ki jo potrebujejo. Zagotovitev ustrezne oskrbe z vodo bi jim dala občutek pripadnosti in neodvisnosti, saj se jim ne bi bilo treba več zanašati na druge. Henry upa, da bo vlada spoznala, da se soočajo s podobnimi izzivi kot sosednja polpuščavska podregija Karamonja na severovzhodu Ugande, in jim zagotovila enako raven pomoči.

Po nevihti

Družina v Mjanmaru na poti za preživetje

Nora Kriechbaum

Študija primera
Mjanmar in Bangladeš

Naw sem spoznala maja 2023, ko sva se pogovarjali s pomočjo sodobne tehnologije, sama v svojem udobnem stanovanju na Dunaju, Naw pa obkrožena z bujnim zelenim rastlinjem pod leseno streho v mestu Hpa-an, prestolnici zvezne države Karen v Mjanmaru, kjer zdaj živi.

Pri meni doma je hladno deževno popoldne, na Nawin obraz pa sije sonce, ko se mi predstavi: Naw Eh Wah je stara 37 let. Ima štiri hčere, stare 15, 11 in 7 let ter 4 mesece. Naw se za trenutek ustavi in nato počasi nadaljuje: »Moj prvi otrok je bil deček. Umril je maja 2008 med ciklonom, ko je bil star le 3 leta in 11 mesecev.«

Naw prihaja iz majhne vasi Talupartaw v okrožju Iravadi ob istoimenski reki. Naw se resnobnim glasom spominja: »Na dan, ko je ciklon uničil vas, je bilo vetrovno. Ob 13. uri so ljudje po radiu slišali, da morajo skuhati zgodaj in nato oditi na varno, ker bo pihal 'močan veter'. Vendar nismo mogli jesti. Nismo pričakovali, da bo nevihta tako močna. To se v naši vasi ni zgodilo še nobeni generaciji in ljudje niso vedeli, kaj storiti, ko se njihovi deželi približuje ciklon.«

Naw nadaljuje: »Voda je hitro narasla in nekateri ljudje so v strahu pred poplavo hiteli plezati po cerkvi, ki se jim je zdela velika in dovolj visoka, da bi jih lahko zaščitila pred nevarnostjo. Toda voda je narasla tako visoko, da so ob prihodu ciklona, ki je udaril po vasi, obtičali na strehi cerkve in skoraj vsi umrli. Bilo je veliko neurje in poplave. Izgubila sem stik s svojimi družinskimi člani. Vsi so poskušali samo preživeti – oprijemali so se vsega, kar je plavalo na vodi, da ne bi utonili. Preživela sem tako, da se mi je uspelo prijeti za drevo in da sem se poskušala skriti pred nevihto. Voda je zalila vse, tudi mojo hišo. Ko se je zdanilo, sem ugotovila, da je vse izginilo. Moja hiša je bila uničena, izgubila pa sva tudi najinega sinčka. Moj stric je umrl skupaj s celotno družino. Od 100–200 gospodinjestev v vasi je umrlo več kot sto ljudi, tudi približno 30 mojih sorodnikov.«

Zapustiti vas in začeti novo življenje ni bilo tako preprosto, pojasnjuje Naw. »Dva dni po ciklonu in uničenju vasi od vlade nismo prejeli nobene podpore. Z možem sva se odločila, da se skupaj z

nekaj drugimi prebivalci vasi preseliva v glavno mesto. Pastor nam je pomagal vzpostaviti stik z ljudmi iz druge vasi, ki so vzpostavili reševalno ekipo in pomagali ljudem pobegniti v mesto Hpa-an, glavno mesto zvezne države Karen. Skupaj nas je bilo 4–5 skupin, ki so prišle v mesto iz različnih vasi, potem ko je ciklon uničil naše domove. Vlada nam je obljubila nekaj pomoči kot osnovo za začetek novega življenja. Ko smo prispeli v glavno mesto, smo od vlade dobili le 20 dolarjev mesečno na družino, za pet mesecev. Nekatere od skupin so ob prihodu od vlade prejele nekaj več obljubljene pomoči, in sicer v obliki denarja, riža in drugih potrebščin.«

Po odhodu se je njihovo življenje spremenilo ... »V svoji mali domači vasi sem se z možem ukvarjala s kmetovanjem ter v reki lovila kozice in ribe. Nisva imela svoje kmetije, ampak sva na kmetiji delala za druge ljudi. Moj dohodek je bil takrat približno dva dolarja na dan. Dandanes zjutraj skuham in na roke operem družinsko perilo. Preživljam se z ročnim pranjem oblačil za ljudi na njihovih domovih. Mož dela v trgovinah z rižem, kjer mora znositi čim več vreč riža, kar je fizično zahtevno delo. S svojimi prihodki kupujemo hrano na tržnici in se trudimo plačevati najemnino. V bližini živijo ljudje iz iste vasi kot mi, ki so doživeli isto nesrečo in prav tako pobegnili. Zame je pomembno, da grem vsak dan v bližnjo cerkev.«

Ko Naw vprašamo o njenih ciljih in željah ter o tem, kaj bi si želela, se ji obraz razsvetli, zajame sapo in nato reče: »Želim si mirno življenje, dober in dovolj velik dom za družino, kjer bi lahko vsi živeli skupaj, kjer ne bi bilo treba plačevati najemnine in bi imela boljše življenjske pogoje.« Naw premolkne in nato nadaljuje: »Nisem mogla ponovno obiskati svoje vasi, vendar bi rada šla tja, da bi se videla z mamó. Nisem je videla, odkar smo odšli. Še vedno je v vasi in rada bi, da vidi svoje vnuke. Sama ne more priti v glavno mesto, ker je zelo daleč, stara je več kot 60 let in je prešibka za potovanje.« Zavzdihne: »Zame in mojo družino bi potovanje v domačo vas stalo 100 dolarjev, to pa je predrago. Prihraniti bi morali celoten svoj trimesečni dohodek. Vendar se ne nameravamo preseliti nazaj v svojo vas, tam bi bilo pretežko znova zgraditi življenje.«

Naw pojasnjuje, da ljudje v prihodnjih mesecih pričakujejo ciklon, podoben tistemu iz leta 2008. »Ljudje se že pripravljajo in se selijo na višja območja. Od vlade in mednarodne skupnosti se pričakuje, da bosta tokrat pravočasno, torej čim prej, opozorili

prebivalce, jih pripravili, poučili in jim pomagali, da se bodo bolje zaščitili. Po ciklonu pa jim hitreje zagotovili pomoč, da se ljudem ne bi bilo treba seliti drugam.<

Ciklon, za katerega je Naw vedela, da se bo zgodil, je udaril dan po intervjuju in 14. maja 2023 dosegel mjanmarsko obalo. Prizadel je 1,6 milijona ljudi, umrlo jih je več kot 455.

V svetlejšo prihodnost

Ivona Mandić in Emina Čobo

Nekoč sta v s soncem ožarjenem Iranu živela prijatelja iz otroštva Arash in Leyla*. Bila sta nerazdružljiva, njuna globoka vez je z odraščanjem prerasla v ljubezen. Vendar je v njune sanje začela vdirati kruta resničnost njune domovine.

* Imeni sta izmišljeni, pripoved pa je mešanica tako pričevanj domačinov kot oseb z mednarodno zaščito, ki živijo izven Irana.

Arash in Leyla sta se soočila s težkim preizkusom besa narave – некоč rodovitno zemljo so opustošile strašne suše, zemlja je zato izsušena in nerodovitna. Ko so se posušili pridelki, so se razblinili tudi upi vaščanov na blaginjo. Številni prebivalci podeželskih vasi in majhnih mest so se v upanju na boljše življenje zatekli v prestolnico. Vendar je mesto, ki je bilo некоč živahno in gostoljubno, težko preneslo dotok vseh obupanih ljudi, zato je postalo obremenjeno in onesnaženo. Množice ljudi so obremenjevale mestne vire, zato je bilo težko poskrbeti za vse, ki so iskali uteho na prenatrpanih ulicah. Stiska, v kateri se je znašla njuna domovina, je tako Arasha in Leylo prisilila, da sta se podala na potovanje, ki jima je spremenilo življenje – na potovanje, spodbujeno z ljubeznijo, preživetjem in iskanjem svetlejših prihodnosti onkraj obzorja.

Tisti, ki so pod žgočim iranskim soncem opazovali ožgano naravo, so bili priča resničnemu obrazu globalnega segrevanja in podnebnih sprememb. Izsušena zemlja, opustošena kmetijska polja in naraščajoče temperature so bistveno vplivali na iranski način življenja. Padavin ni bilo dovolj, zemlja pa je razpokala od žeje. Kmetijstvo je v teh težkih razmerah trpelo; pridelki so se zdeli posušeni, rastlinje je bilo videti, kot bi se spremenilo v pepel, kmetje pa so se krčevito borili s pomanjkanjem.

Vode, vira življenja, naj bi bilo v izobilju, vendar je tudi te začelo primanjkovati. Nekeč preprosto iskanje pitne vode se je spremenilo v boj. Reke so se izsušile, jezera so se skrčila, vodni viri pa so se hitro izčrpali. Takšne razmere so prizadele vse družbene sloje; kmetje na podeželju so se trudili ohraniti svoje kmetijske dejavnosti, medtem ko so se mestni prebivalci spopadali z utrujenostjo in skrbmi zaradi suše. Suša in vročina nista ogrožali le tal in voda, temveč tudi človeška življenja. Vasi so začele samevati, migracije pa so do skrajnosti obremenjevale mesta. Ljudje, ki so se zgrinjali vanje, so s seboj nosili svoje upe, vendar so se mestna območja spopadala z lastnimi težavami. Omejeni viri energije, hitro rastoča brezposelnost in potencialno preobremenjena infrastruktura so prinašali veliko težav.

Iranci so se tem surovim udarcem narave uprli. Razmišljali so o načinih za vzpostavitev trajnostnega upravljanja z vodo, se trudili preprečevati širjenje puščav in raziskovali alternativne vire energije. Vendar pa ta boj še zdaleč ni bil enostaven. Ljudje, ki jih je gnala ljubezen do zemlje in dediščine, so se s temi izzivi soočili v upanju, da bodo prihodnjim generacijam zapustili boljši svet.

Arash se je zelo trudil. Pravzaprav ni želel zapustiti svoje države. Po poklicu je bil učitelj, v prostem času pa je delal v kmetijstvu. To je bil še en način, da je zaslužil denar za preživetje. Zelo se je trudil, a na koncu ni imel več nobene alternative. V prvih mesecih leta 2016 se je znašel na razpotju, ki je zaznamovalo njegovo usodo. Kljub temu da je o zapleteni poti v Evropo vedel le malo, se je podal na pot upanja. Njegov prvi cilj je bila Turčija – država, v katero se je odpravil poln pričakovanj. Turška pokrajina se mu je zdela nenavadno znana, vendar si je Arash želel več kot le fizično podobnost. V Istanbulu se je želel povezati z drugimi begunci, poslušati njihove zgodbe in navezati vezi, ki so se kasneje izkazale za ključne na napornem potovanju, ki je bilo pred njim. V pritajenih pogovorih z njimi se je spoznal s skrivnim svetom tihotapskih mrež, z visoko ceno prehoda meja in z dobrohotnimi ljudmi, ki so mu bili pripravljeni pomagati. Zbral je pogum in sprejel odločitev, ki mu je spremenila življenje. Skupaj s skupino sopotnikov je sprejel nevarno ponudbo in se iz Turčije odpravil na pot do grške obale.

Pisalo se je leto 2016, ko se je Grčija spopadala z velikim pritokom beguncev. Ko so se bližali meji, je bilo vzdušje vse bolj napeto. Uradniki so skrbno nadzorovali nenehni tok ljudi ter podrobno pregledovali vsak dokument, vsak obraz. Za Arasha je to pomenilo ključno prelomnico. Ker se je bal vrnitve v deželo, ki jo je zapustil, se je odločil za drastičen korak – znebil se je svojih osebnih dokumentov in sprejel novo identiteto, identiteto afganistanskega državljana. To preišljeno tveganje je sprejel, ker se je zavedal, da je zaradi afganistanskih upravnih težav pridobivanje dokumentacije velik izziv. Da bi utrdil svojo novo identiteto, se je pridno učil osnovnih elementov afganistanskega jezika. Njihovo potovanje se ni končalo v Grčiji, pot so nadaljevali prek Severne Makedonije do Avstrije. V Avstriji, članici schengenskega območja, ki je znano po strogem nadzoru, je na meji njegovo zvijačo odkril pronicljiv prevajalec. Zaradi tega so ga prijeli in pridržali, medtem ko so slovenski organi začeli postopek preverjanja njegove prave identitete.

Zgodba o Arashu je podobna zgodbam in težavam nešteti ljudi, ki si upajo prečkati meje Evrope. Potovanje je polno težav in trpljenja. Arasheva izkušnja razkriva neizprosno naravo poti, kjer že samo prečkanje meje prinaša strah in negotovost. Vsaka kontrolna točka je predstavljala izziv, vsako srečanje z oblastmi je lahko razblijnilo sanje. Vendar je med divjimi pokrajinami in strogimi obrazi tistih, ki so imeli moč odločanja o tem, ali dovoliti prehod meja ali

ne, prevladala Arasheva zgodba. Šepetala je pripovedi o odpornosti in odločnosti ter razkrivala neuklonljiv duh tistih, ki so iskali zatočišče onkraj meja, saj so neomajno upali na boljše življenje. Arasheva izkušnja je bila pretresljiv opomin na številne, ki si upajo prečkati meje Evrope, vsak s svojimi sanjami in bojem.

V želji, da bi sebi in svoji ljubljeni Leyli zagotovil boljše prihodnost, je končno dosegel Evropo. Ob misli, da bo Leylo pustil za sabo, se mu je trgalo srce, vendar je obljubil, da bo, ko se bo ustalil, poslal ponjo. Držal je besedo, se naselil v novi državi in nestrpnost pričakoval, da se mu pridruži še Leyla. Minevali so meseci in Leyla se je odpravila na težavno potovanje, da bi se ponovno srečala s svojo ljubeznijo. Prepotovala je širna morja in neznane dežele, njeno srce pa sta vodila neomajna ljubezen in upanje na boljše življenje.

V Evropi sta se Arash in Leyla soočila z izzivi, ki so preseglili njuna pričakovanja. Zaradi svoje identitete oseb priseljskega rodu iz revne države sta se pogosto srečevala s predsodki in diskriminacijo. Delovnih mest je bilo malo in težko sta našla dobro plačano delo, ki bi ustrezalo njunim sposobnostim in željam. Nekoč znane ulice njune domovine je zdaj zamenjala tuja pokrajina, kjer so tudi najmanjše kulturne razlike in jezikovne ovire postale ogromna težava.

kljub težavam je Arasheva in Leylina odločenost pokazala, kako pomembno je sočutje in razumevanje. Srečevala sta se z ljudmi iz različnih okolij – nekateri so bili gostoljubni, drugi previdni do neznanega. Njune izkušnje so ju naučile spoštovanja, saj nikoli nista mogla zares vedeti, s kakšnimi težavami se soočajo drugi. Arash in Leyla sta se novemu življenju v Evropi sčasoma prilagodila. Čeprav sta našla mir in priložnosti, o katerih sta v Iranu lahko le sanjala, si nista mogla kaj, da ne bi primerjala svoje preteklosti in sedanjosti. Ohranjala sta spomine na svojo domovino, njeno bogato kulturo in na toplino svojih družin.

Vendar je bila njuna pot negotova, njuna zgodba se ni končala s pravljичnim srečnim koncem. Vedela sta, da je življenje polno preobratov, zato sta z upanjem in odločnostjo sprejela neznanost. Z vsakim dnem sta odkrivala lepoto vztrajnosti in se naučila z roko v roki premagovati negotovosti. Prihodnost je namreč nenapisana zgodba in sama sta avtorja svoje usode. V iskanju novega doma sta ugotovila, da je prava čarovnija v njuni neomajni medsebojni ljubezni in moči, ki jo črpa iz svojih različnih in nenehno spreminjajočih se identitet. V tapiseriji njunih življenj, stekani z nitmi upanja in odločnosti, odkrivata moč enotnosti, sprejemanja in skupnih sanj dveh ljudi, ki iščeta svoje mesto v svetu.

Sajenje semen za prihodnost

Ingrid Maraspin

Študija primera
Palestina

**Kako podnebna kriza vpliva
na vsakdanje življenje
prebivalcev_k Palestine?**

Anwar je mlada inženirka arhitekture iz Palestine, ki že tri leta živi v Sloveniji. Po diplomi v Palestini se je odločila, da se bo pridružila možu, ki v Sloveniji študira mehatroniko. Za odhod iz države je potrebovala študentski status ali pogodbo o zaposlitvi, ali pa bi se moral njen mož zaposliti, da bi lahko zaprosila za združitev družine.

Prijavila se je na razpis slovenske vlade za štipendijo za magistrski in doktorski študij, ki ga je objavilo palestinsko ministrstvo za izobraževanje. Kljub veliki konkurenci ji je uspelo in tako se je njena pot začela ...

To potovanje je bila njena prva priložnost, da obišče Evropo in spozna drugačne življenjske razmere. Od takrat je med Palestino in Slovenijo ustvarila most idej, pobud in upanja. Trenutno zaključuje magistrski študij na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani in sodeluje pri več projektih, v katerih se ukvarja s socialno arhitekturo, begunci in podnebnimi migracijami, zlasti v Palestini.

Zaradi zapletenih političnih razmer v državi, gospodarske krize in visoke stopnje revščine, ki se je po pandemiji še povečala, številni mladi želijo zapustiti Palestino ter študirati (in pozneje po možnosti tudi delati) v tujini. Njena prvotna zamisel je bila, da bi z možem ustanovila zagonsko podjetje na področju mehatronike, ki se uporablja v arhitekturi, ter oblikovala pametne domove in nove tehnološko napredne stanovanjske rešitve. Žal se je ravno v tistem obdobju začela pandemija. Tako kot drugod po svetu se je zaradi nje zaprl tudi gradbeni sektor, saj ni bil med prioriteta, s tem pa se je poglobila tudi gospodarska kriza v državi.

Razmere v Palestini so bile z družbenega, političnega in gospodarskega vidika zapletene že pred pandemijo. Vendar se je po dolgotrajnem zaprtju gradbenega sektorja in vse večjih težavah zaradi podnebnih sprememb življenje zelo podražilo (ljudje si takrat niso mogli privoščiti zlasti kmetijskih pridelkov). Zato sta se Anwar in njen mož odločila, da svoje inženirsko in mehatronsko znanje uporabita v kmetijstvu – zasnovala sta pametne rastlinjake za spodbujanje samooskrbe lokalnih prebivalcev in kmetov, ki se soočajo z resnimi

težavami s sušo. Kmetijstvo v Palestini je zaradi visokih stroškov vodnih in energetskih virov, ki so pod izraelskim nadzorom, zelo problematičen sektor. Njihovi lastni viri so omejeni, Izrael jim jih prodaja po zelo visoki ceni, zato poleg stroškov predstavlja problem tudi premajhna količina razpoložljive vode in energije ...

Od njunega prvega pametnega rastlinjaka, ki je pomenil začetek njune pionirske poti na področju solidarnostnega aktivizma, so minila že tri leta. V prvi projekt se je Anwar odločila vključiti skupino desetih žensk, ki jim je želela omogočiti učenje o kmetijski samozadostnosti. Pametni rastlinjaki so merili 3 x 6 metrov. Opremljeni so bili z majhnimi sončnimi kolektorji ter z drobnimi, a natančnimi senzorji za nadzor vlažnosti zraka in tal, nadzor temperature in osvetlitve. Na ta način so porabili najmanjšo količino vode in energije, ki sta potrebni za rast rastlin, in omogočili velik prihranek pri stroških. Ti rastlinjaki so v uporabi še danes. V primerjavi s tradicionalno pridelovalno metodo omogočajo potrojitev količine pridelane zelenjave, kar ne omogoča le samooskrbe družin, temveč tudi prodajo presežnih proizvodov.

Po pozitivnih izkušnjah v mestu Tulkarem na severu Zahodnega brega sta razmišljala, da bi projekt prenesla v mesta, kjer je kmetijstva manj. Zato sta lani od litovskega veleposlaništva v Palestini pridobila sredstva za gradnjo večjega rastlinjaka v Ramali (gospodarski prestolnici države). Ciljne skupine tega projekta so ženske, begunci in druge prikrajšane osebe. Anwar v begunskih taboriščih (ljudje tja prihajajo iz drugih delov države in ko se enkrat naselijo v ta slabo opremljena začasna zatočišča, jim je žal usojeno, da bodo tam živeli za vedno) predlaga postavitev večjih rastlinjakov, ki pa še vedno porabijo zelo malo vode in energije, zato so odlična rešitev, ki olajša življenje v begunskih skupnostih.

Poleg pomoči lokalnemu prebivalstvu pri gojenju zelenjave in užitnih rastlin se je Anwar odločila, da bo naslovila še en značilen vidik svoje države: pomanjkanje zelenih površin. Zaradi ekstremnih temperatur in stroškov namakanja kmetijstvo in vrtnarjenje nista panogi, ki bi vzbujali zanimanje prebivalstva ali morebitnih vlagateljev. Sajenje dreves, grmovnic in trave se zaradi stroškov ne zdi smiselno, pa tudi dolgoročno ni trajnostno. Anwar pojasnjuje, da z Izraelom nenehno potekajo politični spopadi za lastništvo in uporabo zemlje – nadzor nad zemljo ima za obe strani močno simbolno vrednost, saj gre za vprašanja prevlade in neodvisnosti. Zaradi politično-socialne

in gospodarske nestabilnosti države so se povezave s kmetijskimi tradicijami in praksami, ki so bile nekoč prisotne na različnih palestinskih območjih, postopoma izgubile. Vendar Anwar meni, da je obdelovanje lastne zemlje bistveno za ohranjanje identitete.

Mladi, ki bi se radi ukvarjali z vprašanji socialne arhitekture in trajnostnega razvoja, žal s strani palestinske države v zameno za to ne dobijo veliko pomoči v obliki projektov, financiranja in spodbud. Država ponuja različna sodelovanja in podpira posamezne pobude, kot so donacije dreves za sajenje, a ne vlaga in se ne vključuje na sistemski, operativen in trajnosten način. Po mnenju Anwar je osnovni problem v tem, da dveh glavnih akterjev tega vprašanja – mladih generacij in države – kmetijstvo ne zanima dovolj. Mladi menijo, da je kmetijski sektor zaostala panoga z majhnim potencialom zaposlovanja in nagrajevanja, ki ne ponuja priložnosti za prihodnost. Država pa ne vlaga v kmetijske tehnologije – niti v tradicionalne niti v inovativne – zaradi česar kmetijski sektor v Palestini ni sposoben v dovoljšni meri obvladovati ekstremnih vremenskih razmer in bolezni, povezanih s podnebnimi spremembami. Palestina ima zemljišča, primerna za kmetijstvo, in bogato kmetijsko tradicijo iz preteklosti. Po mnenju Anwar je bistveno, da tega ne opustijo in da ne pozidajo popolnoma zemljišč, temveč da oboje razvijajo na trajnosten način. Uvoz kmetijskih proizvodov in urbanizacija kmetijskih območij nista sprejemljiva in dolgoročno vzdržna rešitev.

Ženske in kmetijsko delo v Palestini niso kulturno sprejemljiva kombinacija; kot pravi Anwar, fizično delo, ki zahteva telesno moč in delo na prostem, za ženske ni primerno. Za sramotna ali neprimerna za ženske ne veljajo le nekatera manj zahtevna in skupinska dela na poljih. Anwar želi s svojimi projekti ženske opolnomočiti ter jim posredovati znanja in prakse, s pomočjo katerih lahko postanejo bolj samostojne in dejavne na področjih kmetijske samozadostnosti in potencialne tržne dejavnosti.

Druga ciljna skupina njenih projektov »trajnostnega opolnomočenja v kmetijstvu« so prebivalci begunskih skupnosti, ki so v Palestini del družbene realnosti. Od leta 1948 so bila zaradi močnega toka notranjih in zunanjih migracij v državo (šlo je za prisilno migracijo iz političnih razlogov) vzpostavljena begunska taborišča. V njih ljudje še danes živijo v negotovih razmerah, omejeni so na ozemlje taborišča, zaprti, družbeno stigmatizirani in diskriminirani, brez zelenih površin ali javnih prostorov, primernih za življenje. Kakovost

življenja v teh skupnostih je nizka, zato mladi sanjajo o prihodnosti drugje. Skupnost in državo skušajo zapustiti, da bi študirali ali delali. Vendar ta mobilnost mladih ne pomeni dolgoročnega odliva možganov in mlade delovne sile. Mnogi se vrnejo – bodisi zato, ker se odločijo za združitev družine, ali pa zato, ker po končanem študiju ne smejo ostati v tujini, če nimajo pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas. Poleg družinskih vezi in navezanosti na rodno deželo pa mladi, kot je Anwar, želijo prispevati k izboljševanju kakovosti življenja na najbolj ogroženih in prikrajšanih območjih svoje države. V tujini pridobljeno znanje želijo uporabiti v svoji deželi kot dopolnitev tradicionalnih kmetijskih praks – ob upoštevanju specifičnih podnebnih razmer. To je plemenit cilj, ki pa zahteva veliko napora – tudi zaradi pomanjkanja razpoložljivega prostora oz. zemljišč v begunskih taboriščih in v državi z visoko gostoto prebivalstva.

Zato se je Anwar v enem od zadnjih projektov porodila zamisel o oblikovanju majhnih inteligentnih rastlinjakov, ki jih je mogoče postaviti na balkone stanovanj ali na strehe stanovanjskih hiš. Kot pojasnjuje, je lokalno prebivalstvo doslej pozitivno sprejelo novosti, ki so bile zasnovane za izboljšanje njihovega vsakdanjega življenja. Vendar pa je za spremembo miselnosti glede trajnostne urbanizacije še vedno potreben čas. Ko morajo ljudje za zagotavljanje osnovne eksistence reševati druge prednostne naloge, ni vedno enostavno pojasniti, kakšen pomen imajo javne zelene površine kot kraji srečevanja in vir kisika. Med nedavnimi pobudami, pri katerih sodeluje Anwar, je zasnova prvega javnega parka v Birzeitu. Predstavlja si, da bo v prihodnosti delala kot oblikovalka javnih parkov in zelenih površin, namenjenih predvsem najbolj ranljivim kategorijam, kot so ženske in otroci, ki dandanes nimajo varnih prostorov za rekreacijo ali druženje na prostem.

Anwar ima številne zamisli o socialni arhitekturi in kmetijskih inženirskih pobudah za odzivanje na podnebne spremembe v specifični družbeni realnosti, v kateri se je znašel njen narod. V prihodnosti bo še naprej strokovno sodelovala v Palestini, vendar si najlažje predstavlja, kako svoji državi pomaga od zunaj: tako, da bo še naprej študirala, načrtovala in razvijala svojo mrežo v tujini ter nato v Palestino prinašala inovativne rešitve in projekte, v katere bodo vključeni tudi strokovnjaki, aktivisti in vlagatelji iz drugih držav.

Anwarina zgodba prepleta ideje trajnostnega razvoja, potrebe po ozemeljski identiteti, socialne arhitekture, podnebnih sprememb,

želje po razvoju in ljubezni do lastne zemlje. Njena zgodba je zgodba o posrednih podnebnih migracijah, ki navdih, katarzo ter odločenost za delovanje črpa iz podnebnih sprememb. Sporočilo, ki mi bo ostalo v spominu, je volja do sajenja dreves, obdelovanja zemlje in zagotavljanja sence – za danes, predvsem pa za jutri. Za nas so zasebne in javne zelene površine nekaj samoumevnega. Cenimo njihovo lepoto, a morali bi se ustaviti in razmisliti, kakšen je njihov širši pomen ...

»Kako naj danes, ko smo odrasli in to vemo, razložimo, da smo na Zahodnem bregu z našimi ljudmi ravnali kot z begunci? Da, naše ljudi, ki jih je Izrael leta 1948 izgnal iz obalnih mest in vasi, naše ljudi, ki so se morali preseliti iz enega dela domovine v njen drugi del in so prišli živeti v naša mesta in gorske vasi, smo imenovali begunci! Imenovali smo jih priseljenci! Kdo se jim bo opravičil? Kdo se bo opravičil nam? Kdo lahko pojasni to veliko zmedo? [...] Kako se takrat nismo vprašali, kaj pomenijo te besede! Kako to, da nas odrasli niso ošteli, ker smo jih uporabljali?«
Mourid Barghouti, *I saw Ramllah*, 2018

»Ob razmišljanju o zapletenem prepletu izzivov, s katerimi se sooča Palestina – od zgodovinskih bojev do trenutnega boja proti podnebnim spremembam – je nemogoče prezreti, da je dvakratno begunstvo zelo pereče. Prvi eksodus leta 1948, ki ga je povzročila vojna, je na Palestincih pustil neizbrisne brazgotine. Zdaj smo na pragu nove nevarne migracije, katerih vzrok niso politični konflikti, temveč neusmiljene sile podnebnih sprememb. Ta grozeča kriza, ki lahko spodkoplje življenja in skupnosti, nas navdaja z globokim občutkom strahu.

Ob soočanju s to negotovo prihodnostjo so nam v uteho in navdih besede palestinskih pisateljev in pesnikov, ki nas spominjajo na trajno vez med palestinskim ljudstvom in zemljo, ki jim je pri srcu. Slavni palestinski pesnik Mahmud Darviš je nekoč zapisal: 'Na tej zemlji imamo tisto, zaradi česar je vredno živeti.'

Za konec naj povem, da je v času, ko se Palestina spopada z dvojnimi bremenom zgodovinskega konflikta in prihajajoče podnebne krize, ključno naslednje: svet se mora zavedati strahu pred dvakratnim begunstvom – to je nepredstavljiva preizkušnja. V počastitev trdoživosti in srčnosti palestinskega naroda moramo v boju proti podnebnim spremembam združiti moči, zaščititi zemljo in podpreti ohranjanje njihovih kmetijskih tradicij. Zagotoviti moramo, da njihove prihodnosti ne bo zatemnila senca strahu.« Anwar Samara

Zlato nebo ob koncu viharja

Dino Sinanović

**Študija primera učinkov podnebne krize
na lokalnih ravneh s perspektive mladih**
Bosna in Hercegovina

Naša zgodba se začne v Zavidovičih, mestu v osrednji Bosni in Hercegovini. Čudovita, gričevnata, z gozdovi in gozdički pokrita pokrajina v vseh letnih časih privablja številne turiste. Na hribu nad Zavidoviči sta si Enesa in Edin skušala ustvariti svoje življenje, svoj dom. Sta starša dveh hčera. Ob vseh težavah povojnega življenja sta si prizadevala za stalno zaposlitev in finančno stabilnost.

Vojna v Bosni in Hercegovini je opustošila gospodarstvo in tovarne, zlasti v mestih, kot so Zavidoviči. Tu je bila velika tovarna in od nje je živelo vse mesto. Življenje še zdaleč ni bilo lahko – stalna zaposlitev je bila večer izziv, finančna stabilnost pa se je zdela kot nedosegljive sanje. Kljub temu sta Enesa in Edin verjela, da so pred njima boljši časi. Njuni dnevi so bili preprosti, polni uživanja v radostih narave in topline družine. Skrbela sta za svoj vrt, raziskovala okoliške gozdove in uživala v lepoti njune okolice. Potem pa je prišlo leto 2016, leto nesreče ...

Tistega leta je Bosno in Hercegovino zajelo močno in dolgotrajno deževje, ki je neprekinjeno trajalo tri mesece. Z obilnim deževjem so prišle narasle reke, novi vodotoki, težave v kmetijstvu in zemeljski plazovi. Enesa in Edin sta se zavedala vseh nesreč, ki bi se lahko zgodile, vendar sta mislila, da sta na varnem. Kljub temu sta ostala previdna.

12. maja je nastopila usodna noč. Nekoč žejna zemlja je bila tako razmočena, da ni mogla več vsrkati vode. Njihov svet se je za vedno spremenil. Reke so narasle do skrb vzbujajoče višine, njihove kalne vode so bile znanilke prihodnjih dogodkov. V skupnosti je naraščala tesnoba. Tista noč jim je za vedno ostala v spominu.

Edin se začne spominjati: »Ta dan se nam je vtisnil v spomin kot strašljiv spomin. Pred tem sta bila dva meseca neprestanega deževja, ki je zemljo popolnoma prepojilo. Naša družina se je spopadala s finančnimi težavami in komajda smo se prebijali.« Enesa dodaja: »Na dan nesreče se je sprožil hud naliv. Zdelo se je, kot da bi se samo nebo zjokalo zaradi trpljenja naše dežele. Nismo vedeli,

da bo naliv povzročil tako katastrofo. Zaradi našega finančnega položaja na domu nismo mogli opraviti potrebnih popravil. Naša hiša je stala na nevarnem pobočju, teren v Zavidovičih pa je bil neizprosno. Kombinacija teh dejavnikov je bila recept za katastrofo.«

»Večer je bil grozen,« nadaljuje. »Dež je bil vse močnejši, v daljavi smo slišali drsenje zemlje. Odločili smo se, da bomo spali v izmenah in budno spremljali vse slabše vreme.« Sredi noči je srhljivo tišino pretrgalo nenadno rjojenje. Edin in Enesa sta se zbudila, ko so se tla pod njima zatresla in zastokala. »Podobno je bilo prebujanju iz nočne more. Tišino je razblinilo nenadno rjojenje in naš svet se je znašel v kaosu. Tla pod našim domom so se podrla, zajela nas je tema. Trudila sva se najti svoje hčere, medtem pa je naš dom razpadal okoli nas. Količina blata in ruševin je bila nepojmljiva, vendar nam je uspelo pobegniti, pri čemer smo se oklepali drug drugega, da bi preživel,« se z veliko bolečino v glasu spominja Edin.

Ko so spoznali, kaj se dogaja, je zavladala panika – zemlja pod njihovim domom se je vdiralala. Zunaj je bilo videti popolno opustošenje. Na pomoč so jim priskočili sosedje, ki so se znašli v podobnem položaju. Enesa nadaljuje: »To je bil čisti instinkt in popolna groza. Stekla sva k hčerkama, ju vzela v roke in zbežala iz hiše. Sosedje so nam priskočili na pomoč. To je bil grozen trenutek – pred očmi se nam je sesul dom, kraj, kjer smo si ustvarili toliko spominov. Pokrajina se je spremenila v prizorišče opustošenja in obupa. Opazovali smo, kako naša hiša drsi po hribu navzdol.«

Edin dodaja: »V takšnih trenutkih so občutki mešani, saj je človek srečen, da je takšno nesrečo preživel, hkrati pa tudi žalosten, ker je izgubil svoj dragoceni dom in vse, za kar si je dolga leta prizadeval. Počutiš se uničenega, a ko pogledaš svojo družino in ugotoviš, da so na varnem, je veliko lažje.«

Toda teren v Zavidovičih se je spremenil v pokrajino obupa in takoj po nesreči ni mogel nihče veliko storiti. Enesa nadaljuje: »Imeli smo srečo, da nas je podprla naša skupnost, pa tudi država. Zagotovili so nam prenočišče, oblačila in hrano ter nam pomagali prebroditi težke dni, ki so sledili. S pomočjo nevladnih organizacij smo dobili material za hišo, oblačila in različne potrebščine. Mesto nam je dalo zemljišče za gradnjo nove hiše. To je bila gesta upanja sredi opustošenja.«

Edinu in Enesi po taki nesreči ni bilo lahko ponovno zaživeti. Soočala sta se s številnimi izzivi, vendar sta bila odločena, da bosta

začela znova. Edin se spominja: »Prihranila sva vsak cent, ki sva ga lahko, sprejemala pomoč iz različnih virov in počasi začela obnavljati svoj dom. Želela sva, da bi najini otroci spet imeli občutek normalnosti, da bi imeli prostor, ki bi ga lahko imenovali dom. Tako nam je s trdim delom, odpornostjo in podporo naše skupnosti uspelo zgraditi novo hišo. Naš novi dom je drugačen, vendar je poln ljubezni in spominov, ki smo jih prinesli iz starega doma. Zavidovići so naš dom in biti tu je, kot da bi se vrnili v košček svojega srca. Spoznali smo, da dom ni le fizični kraj, temveč ljubezen in povezanost družine. Najini hčerki sta s to izkušnjo postali močnejši in upava, da bosta lekcije o odpornosti in skupnosti nosili s seboj vse življenje.«

»Bili smo blagoslovljeni z dobrosrčnimi sosedi,« s hvaležnostjo v glasu pripoveduje Enesa. »V prvih urah nama je njihova podpora pomenila vse, pa tudi med gradnjo hiše so nam stali ob strani. Delili smo svojo žalost in drug v drugem našli moč.« »Naš novi dom simbolizira našo pot vztrajnosti,« doda Edin. »To je kraj, kjer smo ustvarili nove spomine, hkrati pa cenimo stare.«

Zgodba Edina in Enese jasno priča o krhkem ravnovesju med človekovim obstojem in močjo narave. »Najina izkušnja kaže na neizmerno moč narave ter na pomen spoštljivega in odgovornega ravnanja z njo,« poudarja Edin. »Zavedati se moramo, da je narava lahko neizprosna, če jo jemljemo za samoumevno.« Enesa pa dodaja: »Upamo, da ljudem ne bo treba doživeti tega, kar smo mi, da bi razumeli dragocenost našega planeta. Varujmo in ohranjajmo okolje zdaj, preden bo prepozno. Naša zgodba je ostro opozorilo o krhkosti življenja in moči narave. Zavedati se moramo vpliva podnebnih sprememb in upoštevati opozorilne znake, ki nam jih daje narava.« Edin se strinja in nadaljuje: »Zaradi finančnih težav smo lahko ranljivi pred silami narave. Vlagati moramo v odpornost, tako v naših domovih kot v naših skupnostih. Tako se lahko bolje pripravimo na prihodnje izzive.«

»Predvsem pa je naša zgodba dokaz moči človeškega duha in pomena podpore skupnosti,« sklene Enesa. »Skupaj lahko preživimo tudi najbolj uničujoče nevihte.«

Zgodba Edina in Enese priča o odpornosti človeškega duha, moči skupnostnih vezi in nujnosti skrbnega ravnanja z okoljem. Njuno potovanje nas opominja, da lahko tudi ob divjanju narave zaživi upanje, z njim pa lahko zaživimo na novo tudi mi.

Vino, singani in Bolivija

Podnebna odpornost v južni Boliviji

Giorgio Barbato

Študija primera
Bolivija

**Nazaj h koreninam –
podnebne spremembe
v Boliviji**

Naša zgodba govori o trdoživosti in se dogaja v Boliviji, zlasti na jugu te zanimive države. Območja, na katerih že desetletja gojijo iste tradicionalne pridelke, se soočajo z nepredvidenimi tveganji, njihove perspektive pa se spreminjajo. Jug Bolivije ima dolgo tradicijo pridelovanja vina, prav to pa je eno od območij, kjer se tovrstna tveganja povečujejo.

Regija Tarija je ponosna na proizvodnjo vina in singanija (bistrega žganja), najboljšega v Boliviji. Vinarstvo v regiji cveti, odkar so jezuitski misijonarji leta 1584 sem prinesli vinsko trto. Ta se je tu zaradi najboljših razmer v vsej državi ukoreninila in uspeva še danes.

Singani je tudi zaščitena označba porekla iz družine grozdnih žganj. Izdelan je z destilacijo vina iz grozdja aleksandrijski muškat. Z zakonom št. 774 je bil razglašen za kulturno dediščino Bolivije. Izvira iz dolinskega območja departmajev Tarija in Chuquisaca (Cinti) in je glavna sestavina številnih tradicionalnih bolivijskih koktajlov, kot so Chufly, Poncho Negro, Sucumbé in Yungueño.

Dolga leta so iz grozdja pridelovali singani, ki vsebuje približno 40 % alkohola. V zadnjih letih so številni lokalni pridelovalci s skrbnostjo in predanostjo postopoma izpopolnjevali svoje proizvodne tehnike in tako ustvarili vina, ki so postala mednarodno prepoznana. Trenutno je v državi približno 2.000 proizvajalcev vina, ki dajejo delo skoraj 20.000 ljudem.

»Vina, ki prihajajo s takšnih lokacij, se imenujejo višinska vina, tj. vina, na katerih značilnosti močno vpliva nadmorska višina, na kateri se prideluje grozdje: močnejše sončno sevanje, zaradi katerega je lupina močnejša, in močna temperaturna nihanja med hladnimi nočmi in sončnimi popoldnevi, ki vplivajo na kislost in 'svežino' vina,« piše Francesco Antonelli v svoji knjigi *Divino Andino: Viaggi E Assaggi All'Ombra Della Cordigliera* (»Divino Andino: Potovanja in degustacije v senci Kordiljer«).

Dolina *par excellence*, v kateri pridelujejo najboljše bolivijsko vino, je la Concepción, 36 kilometrov južno od Tarije. Tam na nadmorski višini med 1.800 in 2.300 metri uspevajo nekateri izmed

najvišje ležečih vinogradov na svetu, ki jih prekašajo le vinogradi v Tibetu in nekateri v Argentini. Na tem območju se tako kot na drugih vinorodnih območjih sveta podnebje spreminja, kar neposredno negativno vpliva na pridelavo vina, gojenje grozdja in pridelavo singanija.

Pogovarjali smo se z lokalno kmetico, ki je nad svojim delom navdušena in ljubi svojo zemljo. Navedla nam je nekaj primerov nedavnih nenavadnih vremenskih pojavov, ki škodujejo lokalni pridelavi.

»Letošnje leto je bilo grozno. Med februarjem in marcem 2023 je nenavadna in pozna pozeba skupaj s presenetljivo veliko točo uničila moj pridelek grozdja. Toča je bila ogromna, česa takega še nisem videla. Moja kmetija je bila močno prizadeta, vsi kmetje na tem območju pa so utrpeli ogromno škodo,« prizadeto razlaga.

Ker je pridelek grozdja poškodovan, je najboljši način, da se izognejo finančnim posledicam izpada pridelave, promocija in delo na singaniju, ki je bil pridelan v zadnjih letih: »Singani je glavni vir mojega prihodka, je zelo kakovosten in trdno verjamem, da je tudi zanimiv izdelek, ki ga je treba bolje promovirati in prodajati.« Podnebne spremembe na svetovni ravni povzročajo radikalne spremembe v načinu življenja ljudi, zlasti ko gre za ohranjanje lokalne tradicionalne kmetijsko-živilske proizvodnje.

Pojav selitev na tem območju še ni očiten, močnejši je bil v preteklosti, ko so se ljudje zaradi krize selili v Argentino. Kljub temu pa ostaja tveganje, da bodo spet začeli zapuščati svoja polja. Naša sogovornica glasno razmišlja: »Kmetijstvo v Tariji se spreminja. Kmetje na tem območju so že odstranili stare trte in spremenili rabo zemljišč, prešli so na gojenje zelenjave, krompirja in kmetijskih izdelkov, ki jih je mogoče pridelovati vse leto in imajo večji donos. Vendar so tudi ti pridelki podvrženi nevarnosti pozebe ali škode, ki jo lahko povzročijo nenadne orjaške nevihte s točo.«

Na bližnjem območju Chaco je stopnja migracij že zelo visoka. Če se v kratkem ne bodo našle nove rešitve za ublažitev posledic podnebnih sprememb ali prilagoditvene strategije, lahko v regiji Tarija poleg spremembe v rabi zemljišč pride tudi do povečanja notranjih migracij. Dejavniki tveganja, povezani s podnebnimi spremembami (pomanjkanje vode, naraščajoče temperature, nepričakovane zmrzali), pa lahko skupaj s strategijami prilagajanja ustvarijo posebne oblike odpornosti, t. i. »podnebno odpornost«. Te strategije lahko

v kombinaciji z močno odločenostjo za nadaljevanje tradicionalnega načina dela, npr. lokalnega kmetovanja, pri prilagajanju na podnebne spremembe privedejo do nepričakovanih rezultatov.

Naša sogovornica dodaja: »Ni jasno, kaj se bo v Tariji zgodilo v prihodnjih letih. Nevarnost spremembe rabe zemljišč, ki bi osiromašila tradicionalno vinsko kulturo, je velika«. Vsekakor znaki niso spodbudni, tudi če pomislimo na drugi okoljski dejavnik, ki ogroža lokalno prebivalstvo, in sicer onesnaženje podtalnice z živim srebrom zaradi nenadzorovane uporabe v bližnjih rudnikih. Z zaskrbljenostjo v glasu nadaljuje: »Ljudje se bojijo piti vodo, na kar še pred nekaj leti ni bilo mogoče niti pomisliti«.

Poleg podnebnih razmer pridelavo grozdja ogroža tudi tihotapljenje. V južno Bolivijo namreč prihaja pretihotapljeno argentinsko vino, ki ga zaradi ugodne menjave valut kupujejo in prodajajo po nizkih cenah, kar škodi lokalni bolivijski proizvodnji. »Vlada je poskušala zaježiti škodo, pri čemer je bila le delno uspešna, saj je problem očitno globalen.«

Sprašujemo se, ali selitev in zapiranje kmetij na tem območju resnično predstavljata kratkoročno tveganje. Njen odgovor nam pomaga razumeti, kako močno je lahko človek predan svoji zemlji: »O tem nisem razmišljala in tega ne načrtujem. V vsakem primeru bi spremenila način obdelovanja, vendar se ne bi preselila.« Selitev zanjo ne pride v poštev. Njeno sporočilo je jasno: oseba se lahko odloči, da bo odporna na posledice krize globalnega segrevanja in da bo uporabila prilagoditvene strategije, kot je sprememba sistemov kmetovanja ali načinov obdelovanja. Tako kot ona tudi mi iskreno upamo, da ji bo uspelo ohraniti kmetijo in pridelavo singanija, za kar si neutrudno prizadeva.

Sporočilo upanja in solidarnosti

Zgodba neverjetnega moža iz Ugande

Katerina Kočkovska Šetinc

Študija primera
Uganda

Spletni seminar
Razumeti podnebne
spremembe

»Če res mislite, da je okolje manj pomembno od gospodarstva, poskusite zadržati dih, medtem ko štejete denar.«

Guy McPherson

Na začetku moram poudariti, da je to več kot le zgodba o podnebnih spremembah. To je življenjska zgodba prijetnega in iskrenega moškega iz Ugande, ki je bil tako prijazen, da je v nizu pogovorov po aplikaciji WhatsApp z mano delil svoj poklicni in osebni vsakdan. Najini pogovori so se osredotočali na različne vidike njegovega življenja in na to, kako nanj vplivajo podnebne spremembe v zahodni Ugandi.

Priznati moram, da sprva nisem pričakovala, da bova imela tako ploden pogovor, in se bom, brez pretiravanja, spoprijateljila z osebo, ki živi tako daleč.

Mumbere dela kot socialni delavec za ranljive skupine prebivalstva v mednarodni organizaciji Maranatha Health. Ta avstralsko-ugandska neprofitna organizacija si prizadeva za izboljšanje zdravstvenih razmer in opolnomočenje revnih ter za pozitivne, trajne spremembe v Ugandi. Projekte izvajajo v mestu Fort Portal, kjer Mumbere trenutno dela.

Na žalost si je bil prisiljen najti službo, ki je precej oddaljena od kraja, kjer živi, kar pomeni, da se domov vrača le ob koncih tedna. Med pogovori je povedal, da je precej žalosten in zaskrbljen, ker ne more preživeti več časa s svojo tedaj še nosečo ženo. Skrbelo ga je tudi dejstvo, da je najbližja bolnišnica oddaljena 30 kilometrov.

Poplave so uničile bolnišnico ob rudnikih Kilembe v regiji Kasese, ki je še vedno zaprta. Dejal je, da je to za ranljivo prebivalstvo predstavljalo precejšnjo težavo, saj je velik del prebivalcev v regiji ostal brez zdravstvene pomoči. Te informacije potrjuje tudi uradna spletna stran ugandskega parlamenta, kjer piše, da so domačini ogorčeni, ker je ministrstvo za zdravje, ki je bolnišnico sprva oskrbovalo z osnovnimi zdravili, po poplavih umaknilo svojo podporo in zagotovilo le sredstva za administracijo.

Položaj za Mumbereja in njegovo družino nikakor ni lahek, zlasti če upoštevamo, da je oče treh mladoletnih otrok. Zadnji se je rodil julija letos. Leta 2020 so Mumberejevo rojstno mesto prizadele velike poplave. Reke Nyamugasani, Nyamwamba in Mubuku so

prestopile svoje bregove, zaradi česar sta bili potrebni množična evakuacija in prisilna preselitev lokalnih prebivalcev. Materialna škoda je bila ogromna, več deset tisoč ljudi pa je v poplavah izgubilo domove.

Zaradi katastrofalnih poplav, ki jih spremlja tudi erozija zemlje, se je povečala revščina. Velik del živine je v poplavah poginil. Ker gre za podeželsko območje, je bila živinoreja glavni vir dohodka in preživetja za številne prebivalce.

Med njimi je bila tudi Mumberejeva biološka mati, ki težko preživi brez izdelkov in dohodka od živine (predvsem koz). Ob neki priložnosti je povedal, da je odraščal v rejniški družini, ker so bili njegovi biološki starši premladi, da bi lahko skrbeli zanj. Ne goji nikakršne zamere, ker je bil prikrajšan za odraščanje s svojimi biološkimi starši. Prav nasprotno, s sočutjem je govoril o njuni ranljivosti ter finančno in čustveno podpira svojo mater.

Dodal je, da kot socialni delavec razume položaj svojih staršev, ki je v Ugandi precej pogost. Prepričan je, da je zaradi svojih življenjskih razmer še bolj motiviran za sodelovanje v projektih na področjih zdravja, kontracepcije in zaščite pred nalezljivimi boleznimi, skratka, da je svoje življenje posvetil pomoči drugim.

Z žalostjo v očeh je opozoril, da so razmere v regiji Kasese še vedno negotove in tvegane. Domačine nenehno ogrožajo poplave, močno deževje in erozija, ki se pojavljajo vsako leto.

Tako se je na primer septembra 2022 v okrožju Kasese v zahodni Ugandi zaradi močnega deževja sprožil zemeljski plaz, ki je pod seboj pokopal najmanj 16 ljudi. Po poročilu Urada Združenih narodov za usklajevanje humanitarnih dejavnosti so poplave in zemeljski plazovi v vzhodnih in zahodnih regijah Ugande prizadeli več kot 300.000 ljudi, pri čemer jih je bilo po ocenah razseljenih 65.000.

Po besedah Mumbereja je žalostno videti, da so se domačini naveličali živeti v takšnih razmerah. Vendar jih večina žal nima finančnih sredstev, da bi se preselila v drugo mesto ali državo, kjer bi bili varni pred naravnimi nesrečami. Hvaležni so za podporo mednarodnih organizacij, kot so Rdeči križ Ugande, Karitas, Save the Children in Unicef, vendar vsi vedo, da ta ne zadostuje za normalno življenje. Številni prebivalci regije Kasese se počutijo obupane, izolirane in pozabljene od vseh, zlasti od vlade.

V skladu s poročilom Skupine Svetovne banke o podnebnem profilu Ugande je Uganda izpostavljena tveganju za naravne nesreče. V državi prihaja do ekstremnih vremenskih pojavov, ki povzročajo

blatne in zemeljske plazove ter poplave, zlasti v gorskih regijah. Pogostost ekstremnih dogodkov, ki povzročajo nesreče (npr. poplave, suše in zemeljski plazovi), se je v zadnjih 30 letih povečala. Zaradi večje intenzivnosti obilnih padavin so hujše tudi posledice poplav. Škoda pa je večja tudi zaradi širitve infrastrukture, poselitve in splošnega razvoja države.

Priznati moram, da je moje znanje o podnebnih spremembah zelo omejeno, kar je bil tudi eden od razlogov za to, da sem se odločila za sodelovanje v projektu »Onkraj zgodb«.

Menim, da je interaktivni model učenja s poslušanjem in pisanjem zgodbe osebe, ki so jo osebno prizadele naravne nesreče, odličen način za ozaveščanje o nevarnostih in posledicah podnebnih sprememb ter predstavlja poziv k solidarnosti in skupnemu ukrepanju v boju proti njim.

Nikakor si ne smemo zatiskati oči pred dejstvom, da bo v prihodnosti zaradi hudih posledic podnebnih sprememb vse več ljudi prisiljenih zapustiti svoje domove.

Kot pravnica, ki se ukvarja predvsem z azilom in migracijami, sem zelo razočarana, da beg pred uničujočimi podnebnimi spremembami še vedno ni priznan kot razlog za prošnjo za mednarodno zaščito. Ljudje, ki so jih prizadele ponavljajoče se naravne nesreče, zato niso upravičeni do priznanja statusa podnebnih beguncev.

Nekatere raziskave kažejo, da bi lahko do leta 2050 število podnebnih beguncev naraslo na 1,2 milijarde. Po podatkih Urada visokega komisarja Združenih narodov za begunce oz. Agencije ZN za begunce je bilo med letoma 2008 in 2016 zaradi vremensko pogojenih dogodkov, kot so poplave, neurja, gozdni požari in ekstremne temperature, vsako leto prisilno razseljenih povprečno 21,5 milijona ljudi.

Marca 2018 je Svet ZN za človekove pravice ugotovil, da številni podnebni begunci ne ustrezajo opredelitvi »beguncev«, in jih označil za »pozabljene žrtve sveta«. To pomeni, da niso upravičeni do pravnega varstva, s čimer bi bili varni pred grožnjami deportacije in pridržanja v primerih, ko bi jih oblasti obravnavale kot nezakonite migrante.

Nedavne poplave v Sloveniji in druge vremenske nesreče v Evropi so nam pokazale, da nihče od nas ni imun in varen pred uničujočo močjo narave – vsi smo del istega sveta.

Mumbere iskreno upa, da lahko s skupnimi močmi pomagamo našemu planetu, da si opomore od onesnaževanja ter neodgovornega in nepremišljenega ravnanja ljudi. Pokažimo mu, da ni sam!

Potovanje vzdržljivosti

Stefanyjina zgodba
o podnebnih
migracijah in upanju

Lejla Nametak, Almin Sitnič in Huriye Arikan

Stefany Álvarez se je v svetu, kjer so posledice podnebnih sprememb vse bolj očitne, znašla med dvema svetovoma.

Kot strastna raziskovalka in zagovornica okoljske pravičnosti se je podala na pot samospoznavanja in pridobivanja akademskega znanja, da bi se naučila več o pomenu svoje države, Čila, v luči podnebnih sprememb. Stefany se je rodila in odraščala v čudovitem mestu Temuco, ki leži v osrčju regije La Araucanía v Čilu, njeno življenje pa je bilo tesno prepleteno z nepopisno lepo naravo, ki jo je obdajala. Ko je odraščala, je začela spoznavati globoko povezavo med svojo skupnostjo in deželo, ki so jo imenovali dom.

Preden se je preselila v Španijo, je njeno življenje v Čilu zaznamovalo občutljivo ravnovesje med naravo in izzivi, ki jih prinašajo podnebne spremembe. Bila je priča posledicam okoljskih sprememb zaradi izkoriščanja naravnih virov, na primer hidroelektrarn ter nasadov borovcev in evkaliptusa. Posledice industrijskega neoliberalizma so porušile družbeno strukturo in vplivale na preživetje družin v njeni regiji. Stefany je čutila globoko odgovornost, da spoznava in preučuje ta vprašanja, ne le zase, temveč tudi za svojo lokalno skupnost.

Med študijem geografije ter ženskih, spolnih in državljskih študij je pridobila širši pogled na posledice podnebnih sprememb. V pogovoru nam pojasnjuje, kako močno so vplivale na Čile in kako se je država soočala z njimi. Poudarja, da so podnebne migracije postale pereč problem. Skupnosti so bile zaradi okoljskih motenj, ki so jih povzročili industrijski vplivi na jugu Čila, izkoreninjene in prisiljene iskati nove domove. Vplivi podnebnih sprememb in intenzivne, na izrabi virov temelječe industrije, so bili očitni.

V Čilu so se vplivi podnebnih sprememb pokazali na različne načine ter povečali družbene in gospodarske neenakosti. Najbolj so bile prizadete podeželske skupnosti, zlasti tiste, ki so odvisne od samooskrbnega kmetijstva. Spremembe vzorcev padavin, suše in ekstremni vremenski pojavi so močno ogrozili njihov vir preživetja ter jih v iskanju boljših priložnosti in stabilnosti prisilili k selitvam. Družine, ki niso mogle vzdrževati svojih pridelkov in živine, so bile prisiljene zapustiti zemljo svojih prednikov in se v iskanju drugih načinov preživetja preseliti v mesta. Nenaden prihod s podeželja v mesto je prinesel številne težave. Mnogi so se trudili najti ustrezno stanovanje in zaposlitev ter se vključiti v neznano mestno okolje. Diskriminacija in pomanjkanje podpore sta njihove težave še povečala, vpliv podnebnih migracij pa je presegel okvire posameznikov in skupnosti. Mestna središča, ki niso bila ustrezno opremljena za spopadanje s prihodom podnebnih beguncev, so se soočala z omejenimi viri in naraščajočimi družbenimi napetostmi. Nesorazmerno breme je padlo na marginalizirane skupnosti, ki so se že tako spopadale z lastnimi socialno-ekonomskimi izzivi.

Stefany se zaveda, da je za naslovitev podnebnih migracij potreben celovit pristop in interpretacija izven okvirov, ki jih določajo mednarodne organizacije. To vključuje tudi izvajanje politik in strategij, ki dajejo prednost potrebam podnebnih beguncev ter zagotavljajo njihovo vključenost in dostop do osnovnih storitev, izobraževanja in zdravstvenega varstva. Naša sogovornica se zavzema za večjo podporo in več virov lokalnih in nacionalnih vlad, kar bi olajšalo vključevanje in dobro počutje podnebnih beguncev. Ti imajo v primerjavi z institucionalnimi strategijami pogosto drugačne poglede na svet, zato je najpomembnejše orodje za razumevanje dialog. To bi pomenilo vlaganje v trajnostne kmetijske prakse, spodbujanje alternativnih načinov preživljanja ter zagotavljanje sredstev za izobraževanje in ozaveščanje o podnebnih spremembah, ki bi ustrezala vsakokratnemu kontekstu in bi bila prilagojena lokalnim razmeram. S tem, da bi prisluhnili lokalnim skupnostim, tako da bi bile industrijske panoge odgovorne za okoljske spremembe, ki jih povzročajo, bi lahko pripomogli k zmanjšanju migracije in ohranili kulturno dediščino prizadetega prebivalstva.

Ko se je Stefany poglobila v zapleteno realnost podnebnih migracij v južnem Čilu, je njena pot raziskovalke in lokalne aktivistke dobila nove razsežnosti. Odločena je bila, da bo okrepila glasove

prizadetih in si prizadevala za prihodnost, v kateri bodo skupnosti lahko uspevale kljub okoljskim negotovostim. S svojimi raziskavami, aktivizmom in sodelovanjem z ljudskimi gibanji si je prizadevala spodbuditi pozitivne spremembe ter ustvariti bolj pravično in trajnostno družbo za prebivalce južnega dela Čila. Spoznala je, da so staroselske skupnosti, zlasti Mapuči, zaradi okoljskih izzivov in migracijskih vzorcev zelo obremenjene. Postavitev hidroelektrarne v bližini jezera Panguipulli je močno vplivala na življenje njihove skupnosti, saj je spremenila naravni tok njihove svete reke in ogrozila njihove pridelke. Izguba dostopa do vode in izginotje zdravilnih zelišč sta povzročila zdravstveno krizo, ki jo je še povečala oddaljenost zdravstvenih centrov.

Med študijem je Stefany spoznala ključno vlogo žensk v svoji skupnosti. Slednje so imele v preteklosti ključno vlogo pri prepoznavanju in naslavljanju okoljskih sprememb, ki jih povzročajo podnebne spremembe. Bile so v ospredju, opozarjale so svoje skupnosti in ohranjale tradicijo prednikov z ustvarjalnimi praksami, kot so lončarstvo, tkanje in obdelovanje srebra. Njihova prisotnost v različnih prostorih uteleša modrost in odpornost njihovih skupnosti. Ena izmed njih je Anita Epulef iz mesta Curarrehue, ki z ohranjanjem gastronomske dediščine poučuje o pomenu zdrave in sezone prehrane. Na akademskem področju je mogoče najti literaturo Alicie Rain, Karle Nahuelpan in Viviane Huiliñir, ki Stefany navdihuje, da gre po njihovih stopinjah.

Stefany meni, da je zaskrbljenost zaradi podnebnih sprememb ena najpomembnejših duševnih in čustvenih bremen vseh generacij. Posebnosti pri legiji Čila in njegove okoljske značilnosti so se pokazale v nedavnih poplavah, zemeljskih plazovih in drugih naravnih nesrečah. Stefany skrbi več kot zgolj neposredna škoda in stroški – sočustvuje s posamezniki in družinami, katerih življenje je bilo porušeno, spremenjeno, zlasti s tistimi, ki so manj privilegirani in imajo manj sredstev za obnovo. Zaradi svojih izkušenj in znanja ima pomembna priporočila in sporočila, ki jih lahko deli z drugimi. Poudarja, da se je treba zavedati, da podnebne spremembe niso le posledica naravnih sil, temveč predvsem produkt intenzivnega pridobivanja virov za človeško korist. Zavzema se za spremembo perspektive in premik od antropocentričnega pogleda k bolj celostnemu razumevanju medsebojne povezanosti vseh bitij in okolja. Poziva ljudi, naj prevzamejo odgovornost za svoja dejanja, zmanjšajo svojo

porabo, ponovno uporabijo in reciklirajo odpadke ter se zavedajo, da je Zemlja naš edini dom.

Kot dolgoletna politična aktivistka Stefany razume potrebo po dialogu in sodelovanju. Zaveda se, da je pri reševanju izzivov, ki jih prinašajo podnebne spremembe, pomembno, da so slišani, priznani in okrepljeni glasovi staroselskih ljudstev, zlasti Mapučev. S svojimi raziskavami in aktivizmom želi prispevati k bolj pravičnemu in trajnostnemu svetu, v katerem bosta cenjeni in upoštevani modrost in odpornost skupnosti, zlasti žensk. V svojem prizadevanju za znanje in pravičnost Stefany pooseblja duh odpornosti in odločnosti. Prizadeva si premostiti vrzel med akademskimi raziskavami in gibanji na lokalni ravni, pri čemer svoje akademsko znanje združuje z zgodbami in izkušnjami tistih, ki jih ozemeljske spremembe in podnebne spremembe najbolj prizadenejo, zlasti žensk.

Po selitvi v Španijo se je Stefany soočila z novimi izzivi in priložnostmi. V svojem novem okolju je opazovala okoljske prakse in ravnanja, jih hkrati spoštovala in prevpraševala. Njeno pozornost je pritegnila pretirana uporaba plastične embalaže, zato se je spraševala o posledicah takšnih praks. Spoznala je tudi prizadevanja za trajnostnost in recikliranje, ki pa so bila glede na količino nastalih odpadkov le omejeno učinkovita.

Njena prizadevanja je pogosto zasenčil prevladujoči vpliv na Zahod osredotočenih perspektiv. Ob selitvi v Španijo se je soočila z zapleteno birokracijo in se spraševala o njenih posledicah. Borila se je s posledicami uvrstitve med »prebivalce držav, ki niso članice EU«. Kljub tem oviram je še naprej predana akademskemu študiju in ozaveščanju o vplivih podnebnih sprememb in družbeno-naravnih nesreč na ženske v južnem Čilu.

Stefanyjino potovanje se nadaljuje. Vodita jo globoka zavezanost okoljski pravičnosti ter globoka ljubezen do njene domovine in njenih ljudi.

Vita

Piran preteklosti in prihodnosti

Špela Pahor

Študija primera učinkov
podnebne krize na lokalnih
ravneh s perspektive mladih
Slovenija

**Z očkom je prišla na obisk k *noni* v Piran. Toplo poletje je in popoldan sta se odpravila na kamenčke – tako imenujemo plažo pri Tartinijevem gledališču. Gledam Vito, kako navdušeno teka od obale do morja. V kanglico nabira kamenje, ga strese v morje, tam zajame vodo in jo zlije v luknjico, ki jo je naredila na obali. Le kaj dela? Bazenček? Ali pa le preprosto uživa v gibanju in se veseli valov, ki ji oblivajo nogice. »Ribice, glej, ribice!«
vzklika in se obrača k očku, ki sedi na obali in jo opazuje. Njene oči so modre kot sinje nebo nad nami, kodrasti laski imajo barvo sonca, svobodna je kot ptica na nebu, ročice razteza od vzhoda do zahoda, kot mavrica. »Morali jo boste čuvati,« rečem, in stisne me pri srcu, ko pomislim, kaj vse danes počnejo z malimi punčkami. In fantki. Vse za denar.**

Na poti domov srečam sošolko. »Greva na kavo?« In že sediva v senci pred kavarno, zatopljeni v pogovor. »Poglej, koliko je avtomobilov v Piranu!« reče. »Nekoč pa so bile vse ulice polne otrok. Danes se moji vnuki nimajo kje igrati. Povsod je ta pločevina, še skozi najožje uličice se pririnejo.« »Res je,« ji pritrdim. »Ko smo bili otroci, je bil cel Piran naš. Obala, ulice, trgi, travniki pri cerkvi, pri obzidju, v Fiesi in na hribu. Vseповsod nas je bilo slišati. Igrali smo se 'Indijance in kavboje', 'partizane in Nemce' in še cel kup drugih iger. Plezali smo po skalah na Punti, natikali gliste na trnke in lovili ribe. Poletja so bila vroča in cele dneve smo se kopali. Jeseni se je začela šola, pozimi smo se stiskali k peči, na pomlad smo slekli žabe in obuli dokolenke.« »Ja, točno tako, prav si povedala,« prikima. »Danes pa sploh ni več letnih časov, samo še zima in poletje,« doda. »Se spomniš poplav?« »Seveda. S *sandolinom* si se lahko vozil po

Tartinijevem trgu, voda je zalila slaščičarno na Punti, da so kremšnite kar odplavale po obali. Po poplavljenih ulicah so postavili deske, da smo lahko po njih prišli do šole. Naš učitelj je stopil iz avta, si sezul čevlje in nogavice, zavihal hlače, vzel torbo in tak prišel v razred.« Smejiva se. Ne vem, ali sva srečni zaradi spominov ali zato, ker sva se srečali po dolgem času. V tem trenutku sva taki kot pred desetletji, ko sva si delili šolsko klop in vse skrivnosti, ki pripadajo otrokom. »Se spomniš, kako smo *plonkali*? Pa če nisi imel domače naloge, si jo lahko med odmorom hitro prepisal od koga drugega.« »Ja, in če je kdo zbolel, smo mu domov prinesli svoje zvezke, da je sproti prepisal novo snov in ni zaostajal.« »Danes pa že otroci služijo na ta način. Nihče več noče zastoj posoditi zvezka.« »Vse za denar.« »Mi pa smo ob koncu šolskega leta dobivali priznanja in pohvale. Za odličen uspeh, za lepo vedenje, za tovarštvo, za medsebojno pomoč ...« »Bliža se večer, zaslišiva, kako ura v zvoniku odbije sedem.« »Ojoj, domov moram,« reče in po torbici in žepih išče ključe. »Upam, da jih nisem kje izgubila,« se ustraši. »Včasih sploh nismo zaklepali vrat, se spomniš? Ljudje so bili poštene in počutili smo se varne. Lahko si pustil pred vrati *špežo*, šolsko torbo, karkoli, pa te je počakalo. In nikoli nismo slišali, da bi kradli otroke.« Zaskrbljeno in nekam žalostno me pogleda. Za slovo se objameva. »Moramo organizirati srečanje našega razreda,« rečeva skoraj v en glas. Nato odideva vsaka v svojo smer.

To ni samo nostalgija po dobrih starih časih, ko smo bili mladi. V tem mestu se je spremenilo ogromno stvari. Samo hiše so ostale, kjer so bile. Pravijo, da je Piran biser. Res je. Od daleč je resnično videti kot iz pravljice. Bele skale obrobajo njegovo obalo kot umetelne čipke, palače ob trgu so videti razkošne, hiše bogate. A pojdite v temne ulice, kamor nikoli ne posije sonce, stopite v kako hišo, pa boste videli popokane stene, razdrapane stopnice, na katere te je strah stopiti, da se ne bi udrle. Veliko ljudi živi težko in nimajo prav nobene koristi od množičnega turizma, samo neprespene noči, ko ne morejo zatisniti oči zaradi neznosnega hrupa in oglušujoče glasbe, ki trese zrak in hiše. Ribiče, ki jih je bilo nekoč veliko, danes lahko prešteješ na prste ene roke. Morje pa so namesto njihovih lesenih bark in ribiških mrež zasedle jadrnice, jahte, velikanske potniške ladje. Pogled na morje danes ni prav nič romantičen. Pravzaprav je včasih tako grozljiv, da te oblije srh. Vse za denar.

Tudi ljudi ni več, razen poleti, ko jih je preveč. Mnogi so se odselili, prihajajo novi. In tudi odhajajo. Na boljše. Hiše kupujejo

tujci. »V naši ulici so na eni strani Rusi, na drugi Američani.« Le kako se gledajo? Se pozdravijo, ko se srečajo? So sposobni preseči predsodke, iti preko svojih političnih prepričanj, nacionalnega ponosa, stkati prijateljstva ali se vsaj prenašati? Mnogi v Piranu kupijo nepremičnino samo zato, da jo potem oddajajo. Turistom ali domačinom. Zaslužek je dober. Vse za denar. Očitno je danes edina vrednota denar. Na hribu rasejo nove, še večje hiše kot nekoč. »Enodružinska hiša«, je pisalo na tabli ob hiši, ki so jo gradili in bi lahko sprejela še najmanj deset družin. »Zdaj si hoče lastnik te hiše prisvojiti še hrib, vse do ceste. Ne briga ga, da imamo domačini tu vrtove. In občina ne stori ničesar, da bi nas ubranila,« slišiš praviti ljudi. »Kaj pa sploh dela spomeniško varstvo?« se oglasi nekdo. »Saj tega vendar ne bi smeli dovoliti! To ne spada v naš kraj. V spomeniško zaščiteno mesto, kot je Piran.« Očitno nekatere ljudi žene le pohlep. Pohlep po imeti, imeti še več, imeti denar, da lahko kupujejo, kopičijo imetje. Zakaj pa nihče ne hlepi po tem, da bi razdajal ljubezen?

Ko sem bila majhna, smo hodili k stricu na Kras. Imel je kmetijo in poleti je bilo veliko dela. Otroci smo pomagali grabiti seno in steljo, pasti krave, pobirati krompir. Ko smo zvečer sedeli pri mizi, sem vlekla na ušesa, kaj se pogovarjajo odrasli. »Premalo pridelka imamo,« je rekel stric. »Kupil bom umetno gnojilo in pognojil njive. Tako nam bo vsaj ostalo kaj krompirja za prodajo, da bomo lahko plačali položnice.« Bila sem še otrok, nič nisem vedela o kemiji, pa me je vseeno zvalo. Umetna gnojila? »Neeee, samo tega ne!« sem zakričala v strahu. Zemlja se mi je zasmilila. Vse bodo uničili, sem pomislila. Pa so se mi samo smejali. Kdo bi poslušal majhnega otroka? Saj ne ve, kaj govori. Tako so me utišali. Za dolgo, dolgo časa.

»Denar je sveta vladar,« je vedno ponavljala moja mama. In pri tem vsakokrat žalostno, nemočno zavzdihnila. Danes je tako po vsem svetu. Nekateri pravijo, da je ljudi na zemlji preveč. Jaz pa mislim, da smo samo preveč pohlepni. Mislim, da Bog in zemlja ljubita vse svoje otroke in da je hrane dovolj za vse. Ampak mi prestopamo meje, ko hočemo več in več.

In ljudje so vedno bolj nesrečni. Pol sveta je na antidepresivih. Z njimi je onesnažena celo voda v mestih. »Več kot imamo, bolj smo nezadovoljni in žalostni!« reče moja prijateljica. In nadaljuje: »Zdravnik me je vprašal, zakaj ne jemljem tablet in kam sem jih dala. Rekla sem mu, da sem jih vrgla v smeti. Prijel se je za glavo. 'Zdravila so vendar draga. Mar bi jih meni prinesla. Imel bi jih za druge paciente.

Zakaj v smeti? Niste pomislila, da s tem onesnažujete naravo?' Bila sem jezna. Kot da nisem tudi jaz narava! Kaj pa je moje telo drugega kot narava!? A mene se pa lahko onesnažuje? Vse to je skregano z zdravo pametjo in služi samo farmacevtski industriji. Denar, denar, denar. Kaj smo pa mi?« Skoraj se moram strinjati z njo. »Nekateri pa sploh hočejo preveč! Sanjajo o življenju na luni, o potovanjih v vesolje, pa še tu ne znajo poskrbeti za revnega soseda. Kar naj grejo na luno in naj tam ostanejo, nas pa naj pustijo, da v miru in slogi živimo svoj zemeljski vek.«

Ponoči me tlači mora. Zemlja ne more več. Zemlja se trese od jeze. Zemlja je postala kot zmaj, bruha ognjene jezike, sipa lavo po pobočjih, dim in pepel z ognjenikov veter raznaša po kontinentih, da se stemni nebo in zaradi slabe vidljivosti letala ne morejo ne vzletati ne pristajati. Od jeze se bliska nebo. Na zemljo pošilja strele in zliva dež. Reke prestopajo bregove, uničujejo polja, odnašajo hiše. Veter divje premetava morje, valovi se dvigajo čez ladje in goltajo velika mesta, kamni na dnu grozeče rožljajo proti obali in s silovito močjo padajo na hiše, na ljudi, na otroke. Orkanski veter lomi drevesa, dviga strehe, da letijo po zraku z lahkoto, kot papirnati zmaji.

Zdaj Vita hodi že v šolo. V njen razred je prišel nov fantek. Ime mu je Ali in prihaja z afriške celine. Ne zna še dobro našega jezika. Z Vito sedita v isti klopi in Vita mu pomaga, ko česa ne razume. Ker stanujeta v isti ulici, gresta po šoli skupaj domov. Vita o njem pripoveduje očku in mamici. »Kmalu bom imela rojstni dan,« reče, »in rada bi na praznovanje povabila tudi Alija.«

Ko zvečer zaspi, njena starša sedita za mizo in se pogovarjata. »Nočem, da se družim z Alijem,« reče Vitina mama. »Pa daj, no,« reče njen mož. »Vsem nam po žilah teče rdeča kri. Saj vidiš, kako ga ima rada. Ne moreva ji tega odreči.« »Ne maram jih,« je še naprej trmasta njegova žena. »Hočeš reči, da jim ne zaupaš, ker so tujci?« Nežno položi svojo dlan v njeno. »Kaj pa, če povabiva še njegove starše? Tako bova spoznala Alijevo družino. Lahko jih bova vprašala, od kod so, zakaj so prišli, kako živijo.« Mama nekaj časa tiho premišljuje, nato spravljivo zavzdihne. »Prav imaš. Mislim, da bo to dobro tudi za Vito. Pa tudi mene bo manj strah.«

Pa je prišel ta praznični dan. Na vrata so potrkali obiskovalci. K sreči Vitina družina živi v majhni hiški z majhnim vrtom. Odrasli sedejo okrog lesene vrtno mize, otroci pa hitro stečejo pod drevo in se začnejo igrati. Vitina mama postreže s kavo in sokom, očka zaigra na

kitaro. »Za torto bo še čas,« rečeta skoraj v en glas. Počasi se gostje otresejo zadrege in se začnejo pogovarjati. Alijeve starše so doslej srečevali le na šolskih hodnikih. Vsi z zanimanjem prisluhnejo njuni zgodbi: »Podnebne spremembe smo čutili morda še bolj kot vi. Vsako leto so suše hujše in daljše. Sploh si ne predstavljate, kaj vse smo doživeli na poti do sem. Nikoli ne bom pozabila pogleda na suha drevesa in mrtve živali ... Ali še zdaj včasih od groze kriči v sanjah.«

»Vse to bo prišlo tudi k nam,« reče Vitin očka svoji ženi. Gostje so odšli in Vita že spi. Njuna pogleda se srečata. Zaskrbljena sta. »Kam bomo šli mi?« se vsak pri sebi tiho sprašujeta. Kaj bo z Vito?

Vita zdaj že ve, da njeno ime pomeni Življenje. Vesela je, da je Ali prišel na njen rojstni dan. Preden je zaspala, ji je mama brala zgodbo o otoku sredi oceana, kjer živi veliko, veliko galebov, nekaj miši in zelo, zelo malo ljudi. Avtomobilov ni, tudi letališča ni, do otoka je mogoče priti le z ladjo, ki do tja pluje dolgih sedem dni.

Ponoči sanja o tem otoku.

Tudi jaz sem to noč sanjala o tem otoku. Tja se bom preselila, si rečem. A kaj, ko je otok tako majhen, jaz pa bi rada s seboj vzela Vito, njeno mamo in očija, *nono* in *nonota*, tete in strice, bratrance in sestrične, vse prijatelje in vse ljudi, ki jih imam rada, pa vse otroke, ki sem jih srečala v življenju. Le kako mi bo to uspelo? Morda pa lahko nekaj naredim za Zemljo že zdaj, tu, v Piranu, da ga ne bo čez nekaj let vzelo morje? Se mi pridružite? Kaj, če bi vsi namesto denarja častili Življenje? »Kar obdržiš zase, je za vedno izgubljeno,« je govorila moja mama. In rekla je še: »Na svetu ni več ljubezni, zato gre vse narobe.« In kaj, če bi mi obrnili jadra v drugo smer, v smer življenja in ljubezni? Morda pa še ni prepozno. Če nam ni mar zase, poskrbimo vsaj za naše otroke. Saj jih menda nismo spravili na svet, da že jutri umrejo.

Nekega jutra se Vita zbudi in glej, hiška, v kateri živi *nono* in *nona*, je obdana z morjem. Na nebu kričijo galebi in ribiči v svoje mreže kdaj pa kdaj poleg rib ujamejo še kakšne spomine na mesto, kakršno je bilo nekoč: albume s starimi družinskimi fotografijami, skodelice za kavo, lonček za mleko, pručko, punčko iz cunj v staromodni obleki, lesen avto ... Kaj vse še skriva morsko dno, se sprašujejo osupli. In kot bi iz globin morja slišali glasove, ki z valovi šepetajo: »Pokopali ste nas ... Vaš pohlep nas je pokopal ... Zdaj smo v objemu narave in za vedno bomo ostali njen glas.

10 | FILIPINI

Podnebne spremembe od daleč

Zgodba Eloïse

Mariana Pfenniger

Eloïsa prihaja s Filipinov, iz države, ki je znana po svojih otokih in tajfunih, izjemno je izpostavljena ekstremnim vremenskim dogodkom, ki so simptomi podnebnih sprememb. Trenutno živi v Franciji, kjer je z magistrsko nalogo o zelenem gospodarstvu končala študij mednarodnih in evropskih študij. Čeprav njena osebna zgodba ni neposredno povezana s podnebnimi migracijami, se dobro zaveda uničujočih humanitarnih posledic podnebnih katastrof in želi povedati zgodbo, ki ji je blizu. Njena domovina se nahaja na območju, ki je predvsem zaradi podnebne krize na udaru različnih naravnih nesreč, ki povzročajo velike pretrese. Zapletene razmere vznemirjajo lokalno prebivalstvo, ki živi ob obalnih območjih, vključno z Eloïsinimi sorodniki.

Eloïsa nam pripoveduje o mejniku, ki jo je močno zaznamoval – tako močno, da so jo med pogovorom prevečala močna čustva. »O tem nisem veliko govorila in ko govorim o tem, podoživljam tiste trenutke velike zaskrbljenosti in tesnobe,« je dejala.

Zgodba sega v leto 2013. Eloïsa je že živel v Franciji, ko je njeno domovino prizadel tajfun Haiyan. Tajfuni so za Filipince dobro poznan pojav, saj jih je na leto približno dvajset ali manj, z različno hitrostjo vetra. Vendar pa je to, kar se je zgodilo leta 2013, podrlo vse dotedanje rekorde. Za tropsko nevihto je bil tajfun Haiyan nenavadno močan, dosegel je najvišjo, 8. stopnjo po Dvorakovi lestvici. Prinesel je močne nalive in silovite nevihtne vetrove, ki so ustvarjali ogromne valove; otočani so se, skoraj kot bi jih zadela strela, utapljali v tej do takrat neznani izkušnji.

Do leta 2013 so pri običajnih tajfunih večinoma beležili vetrove s hitrostjo med 80 in 130 km/h. Po podatkih Skupnega centra za opozarjanje pred tajfuni je največja hitrost vetrov pri Haiyanu

znašala okoli 315 km/h, kar nam daje predstavo o obsegu škode, ki jo je povzročil. Temu so se pridružile še obilne padavine in nesorazmerno visoki valovi.

Eloïsa ima bratrance in sestrične, ki živijo na filipinski obali. Tradicionalna bivališča so svetla, zgrajena iz bambusa in zelo odprta, kar omogoča naravno zračenje. Njeni bratrance in sestrične imajo ribnike in družinska zemljišča s kmetijskimi pridelki. Tajfun Haiyan je uničil vse. S tem so bratrance in sestrične izgubili vir družinskega preživetja. Tako kot številni drugi prebivalci obale so izgubili tudi svojo hišo in vse, kar so imeli v lasti. Eloïsa se spominja, da sta bila njena bratranca v tistem kriznem času hvaležna, da sta ostala živa, vendar so bile izgube ogromne in neizmerljive.

Čeprav je bilo razglašeno območje nesreče in se je mednarodna skupnost odzvala s humanitarno pomočjo, to ni rešilo neposrednega oz. temeljnega problema: pomoč ni mogla doseči vseh prizadetih oz. so bile pri tem velike težave. Poleg tega pomoč ni odpravila škode, ki so jo ljudje utrpeli na področjih in v dejavnostih, nujnih za preživetje. Vse to je prispevalo k stalni revščini in vse večji brezposelnosti. Pomoč prav tako ni odpravila psihološke škode, ki so jo utrpeli žrtve. Eloïsa nam pove, da se njena družina vsakič, ko se okrepiča deževje ali veter, s tesnobo spominja tragedije iz leta 2013.

Tajfun Haiyan je povzročil veliko materialno škodo (na javni infrastrukturi, domovih, cestah itd.), pa tudi okoljsko škodo, med drugim zaradi razlitja nafte. Poleg več kot 6.000 smrtnih žrtev je povzročil tudi humanitarno krizo, saj je bilo z najbolj prizadetih območij razseljenih na tisoče ljudi. Prišlo je do množičnih notranjih migracij na manj prizadeta območja.

Eloïsin družina se ni preselila. Tega niso želeli storiti, ker je zemlja, na kateri živijo in ki jim zagotavlja preživetje, v lasti družine. Selitev bi pomenila, da bi morali za zaslužek najeti zemljo ali si poiskati druge vire preživljanja, saj so viri močno izčrpani. Vendar pa tajfun predstavlja Haiyan mejnik med obdobjema »pred in po«. Na lokalni ravni je zdaj zavedanje o podnebni krizi močnejše. Ljudje vidijo, da se je poleg teh uničujočih dogodkov spremenilo tudi podnebje, zaradi česar se podaljšujejo deževna obdobja, kar vpliva na pridelke.

Eloïsa se ni srečala s podnebnimi migracijami, je pa v dogodku, ki je bil travmatičen tako zanjo kot za njeno družino, izkusila posledice te krize. Njena družina ima srečo, da je še živa in da vztraja na

svoji zemlji, česar ne morejo reči vsi. Sprašuje se, kaj bo treba storiti, da bodo podnebne migracije v nekaterih državah priznane kot razlog za pridobitev vizuma. Upa, da bo postopoma prišlo do množičnega zavedanja o podnebni krizi in njenih posledicah. Ni dovolj zgolj odpravljati vzroke podnebne krize in upati, da se bo ta zmanjšala ali izginila sama. Eloïsa upa tudi na ukrepe na politični ravni, s katerimi bo podnebna kriza prepoznana kot humanitarni razlog za migracije.

Eloïsa je trdno prepričana, da je vztrajnost obrambna drža ljudi, ki jih nenehno pestijo podnebne katastrofe. Primer takšnih ljudi so prebivalci Filipinov, ki so ujeti v ognjenem obroču moči narave. Vendar pa se ne more izogniti vprašanju, ali smemo dovoliti, da ljudje ob vsakem tajfunu kot grešni kozli izgubljajo življenja, vse dokler ne najdemo konkretne rešitve za to perečo humanitarno dilemo, ki je tesno povezana s podnebno krizo.

Zemeljski plaz, ki je odnesel pridelek, dom in upanje

Sonja Graf

Študija primera
Uganda

Spletni seminar
Razumeti podnebne
spremembe

Doreen sedi v pisarni mladinskega centra Kasese, v katerem dela. Zdi se, da z veseljem pripoveduje zgodbo svoje družine.

»Tokrat se ni zgodilo nepričakovano. Po močnem nalivu v zadnjih dneh, od 3. septembra naprej, so bila uradna opozorila vse glasnejša in nujnejša. V noči s 6. na 7. september 2021 je vas mojega strica Masereka Yona zajela groza. Tistim, ki so imeli radio na baterije, je bilo naročeno, naj zapustijo svoje hiše in gredo v bližnjo vaško šolo. Hkrati so obveščali tudi po megafonu, ki je v odsotnosti elektrike običajno sredstvo za širjenje novic. Že od leta 2013 je reka Nyamwamba po celodnevni intenzivni padavinah redno prestopala bregove. Okoliške reke so poplavliale našo deželo, ljudje so izgubljali svoje premoženje, umirali ali pa so bili prizadeti na druge načine,« pravi Doreen.

»Vedno je bilo enako: voda je pritekala vse hitreje in reko spremenila v neobvladljivo poplavo, ki je s seboj nosila skale vseh velikosti in narasla v uničevalni plaz. V deževnih obdobjih, od marca do maja in od julija do oktobra, je bilo treba reko pozorno opazovati: takoj ko je narasla, je bilo treba takšen plaz pričakovati vsak trenutek. Ta pojav je večkrat uničil pridelek in hiše,« nadaljuje.

Tisto septembrsko noč leta 2021 je družina Doreeninega strica že trdno spala v svoji hiši na gorskem pobočju blizu reke. Že več dni je neprestano deževalo, smrtonosni zemeljski plaz je bil pričakovan, ljudje so bili nanj opozorjeni. Vendar mnogi svojih domov niso hoteli zapustiti. »To je dom mojih prednikov,« je dejala Doreenina teta Masika Sadrace.

Toda okoli 23. ure je beg nenadoma postal neizogiben: »Zbudili so se in zaslišali hrup, podoben rušenju kamenja v deročo vodo, in kričanje ljudi. Hrup je postajal vse močnejši, v gosti temi v vaseh Karusandara in Kanyengeya je bilo slišati kričanje in tek. Ob nevarnosti so se kot javno opozorilo oglasili bobni, iz zvočnikov pa so ljudi pozivali, naj se zberejo v osnovni šoli. Vrtovi in pašniki so bili že poplavljeni. Moj stric je z ženo in sinovoma, starima 14 in 16 let, tekel v šolo. Skupaj z več sto drugimi so tam preživeli noč. S seboj niso mogli vzeti ničesar,« z obžalovanjem razlaga Doreen.

Takrat še niso vedeli, da se poslavljajo za zelo dolgo, če ne celo za vedno.

Njuna nečakinja Uwera Doreen, ki nam je povedala to zgodbo, prav tako živi v Kaseseju, goratem okrožju v zahodnem delu Ugande. Imela je srečo – njena starša sta imela dobro službo, saj sta delala v cementarni Hiima v mestu Kasese, zato sta si lahko privoščila, da sta hčerki plačala dobro izobrazbo. Doreen je v bližnjem mestu Fort Portal študirala okoljske vede in tam tudi diplomirala, kar ji je omogočilo, da je dobila dobro službo. Zaposlena je v lokalni vladi, in sicer na oddelku za naravne vire in ohranjanje narave. Kot pojasnjuje, je v prostem času sprejela delo prostovoljke: »Sem inštruktorica, ki sodeluje z lokalno vlado. Naš namen je združiti mlade in jim pomagati izboljšati stanje na področju izobraževanja in zdravja. Usposabljam jih na poklicnih področjih, kot so frizerstvo, izdelovanje nakita in druge obrti, da bi bile njihove možnosti za zaposlitev večje. Prav tako jim svetujemo pri usposabljanju in prijavi na delovno mesto. Naš glavni cilj pa je preprečiti, da bi se zatekli k drogam in kriminalu. Ne gre le za pridobivanje znanja in veščin, pomembno je tudi, da imajo kaj za početi in da imajo občutek življenja v skupnosti,« pravi. »Te dejavnosti financirajo nevladne organizacije. Tudi moja bratranca Muhindo Luis in Bwambale Yoson sta morala v tisti zlovešči septembrski noči skupaj s starši nanagloma zapustiti svoje domove. To sta dva izmed mladih, za katere skrbi organizacija Kasese Youth Link Development, v kateri delam.«

Celotna družina namreč zdaj živi v begunskem taborišču, ki so ga Združeni narodi postavili ob vznožju gore Muhokya. Tam lahko najdejo zatočišče notranje razseljene osebe, ki so morale zaradi zemeljskih plazov ali poplav zapustiti svoje domove.

Dan po nesreči je bila pomoč že na poti. »Jutro po tisti septembrski noči je Rdeči križ iskal pogrešane ljudi in poškodovane

odpeljal z gore. Skupno je približno 300 ljudi v tistem zemeljskem plazu izgubilo vse. V taborišču so čakali do novembra, nato pa so se lahko vrnili v svojo vas. Tam je ostalo le malo. Njihove hiše je odplaknilo s hriba ali pa so bile uničene; pridelke je poplavilo ali pa jih je zasulo blato, vse je prekrila voda in skale, ki jih je nosila s sabo. Tisti, ki so se kljub temu želeli trajno vrniti v svoj kraj, tega niso mogli storiti, saj je bilo še vedno nevarno. Tisti, ki so imeli to možnost, so se preselili, drugi so pobrali, kar je ostalo, in življenje v taborišču se je nadaljevalo,« pripoveduje Doreen. »Moj stric je prej delal kot osnovnošolski učitelj v javni šoli; ko se je upokojil, je v vasi ustanovil majhno trgovsko podjetje, saj je državna pokojnina zelo majhna in z njo ne more preživeti vsa družina.«

Zdaj pa je vas zapuščena. Lokalna vlada je izdala prepoved dostopa do nje iz varnostnih razlogov, ki velja še danes. Kasese je zaradi močno izkrčenih strmih pobočij, po katerih se z gora spuščajo reke, ranljivo območje. Ker osrednji del Ugande prečka ekvator, sta tu dve deževni obdobji, eno od avgusta do oktobra, drugo od marca do maja. Padavine so vsako leto močnejše in daljše.

Podnebje se spreminja, temperature se dvigujejo, padavine so daljše in močnejše, kar povzroča pogoste zemeljske plazove in poplave, ki uničujejo ali odnašajo pridelke in hiše. Podnebne spremembe močno vplivajo na to območje.

Več kot 80 % prebivalcev Ugande se preživlja s kmetijstvom. Ker število prebivalcev nenehno narašča, je za pridelovanje potrebnih vedno več površin. Zaradi nestrokovnega kmetovanja prihaja do degradacije tal. Poleg fižola in sladkega krompirja so glavni pridelek na tem območju banane, od katerih je odvisen dohodek ljudi. Vendar pa pridelek banan močno ogroža bananin zavijač, ki poškoduje in na koncu uniči bananovce. Večina ljudi je preveč revnih, da bi lahko kupili pesticide.

Poleg tega so rastline banan občutljive na temperaturo. Ob stalnem zviševanju temperatur zaradi podnebnih sprememb se zdi, da to območje za banane ni več primerno. Visokogorski bananovci zmanjšujejo erozijo tal na strmih pobočjih in so pomembni za zadrževanje, s katerim se ohranja rodovitnost tal. Vendar pa zamenjava banan z enoletnimi poljščinami pogosto povzroča odpiranje zemljišč, kar pospešuje erozijo tal.

Kmetje so vse bolj odvisni od hibridnih semen. Te dobijo od države, še vedno pa so visoki stroški za pesticide. »Če jih ne

uporabljaš, nimaš pridelka,« pojasnjuje Doreen. Prav tako ne morejo shajati brez vodnih črpalk na sončni pogon. »Potrebujemo namakanje in odporne rastline,« pravi Doreen.

Gore Kasese so prvotno pokrivali gozdovi, za katere je znano, da so pomembni za shranjevanje ogljikovega dioksida. Njihova zaščita in nenehno pogozdovanje sta v boju proti podnebnim spremembam nujna. Doreen se pritožuje: »Vsak dan se izsekajo velika območja. Zdaj v hribih poskušajo obnoviti ekološke sisteme, vendar je to dolgotrajen proces.« Vse našteto povzroča negotovost v preskrbi s hrano.

Druga težava je notranja struktura države in njene tradicije. Pogoste so prisilne poroke. Uradno je poroka v Ugandi zakonita šele pri 18 letih, vendar »brez tožnika ni sodnika« ... Pogoste so neželene nosečnosti, včasih že pri 12 letih. Meja s Kongom in državljanska vojna povzročata dodatno negotovost in izbruhe bolezni, kot je ebola. Stopnja kriminala je visoka, kar prispeva k nestabilnosti regije, pravi Doreen.

Uganda je bogata z rudninami in biotsko raznovrstnostjo: v zadnjih letih so odkrili precejšnja nahajališča nafte in plina, veliko je kobalta in bakra. Ne glede na vse našteto pa je ta država z nekaj več kot 1.000 ameriškimi dolarji BDP na prebivalca med najrevnejšimi na svetu.

Ena glavnih težav mladih v regiji Kasese je nepismenost, saj prezgodaj opuščajo šolanje. »Javno izobraževanje je brezplačno, vendar morajo družine plačati šolske potrebščine, kot so knjige, zvezki in pisala, česar si večina ljudi preprosto ne more privoščiti. Šole so daleč narazen; v gorski regiji ni ustreznih cest, prav tako ni javnega prevoza ali šolskega avtobusa, ki bi jih pripeljal v šolo. Če je le mogoče, se ljudje vozijo z motornimi kolesi,« pojasnjuje Doreen. »V naši regiji tudi tisti, ki končajo srednjo šolo, nimajo veliko možnosti za zaposlitev. Srednja šola ne daje praktičnih znanj in spretnosti.«

Številni mladi zapustijo slabe življenjske razmere na družinskih kmetijah in se v iskanju zaposlitve odločijo za življenje v mestih. Več kot 50 odstotkov prebivalcev Ugande je mlajših od 50 let, njihovo število pa se nenehno povečuje. Zato v mestih večino od njih namesto gospodarskega uspeha čaka življenje v slumih. »Naraščajoče število migracij v Afriki je zagotovo posledica podnebnih sprememb,« pove Claire Burger, biologinja in nacionalna vodja organizacije ZOA Uganda.

Doreen nadaljuje: »Oba moja bratranca sta morala po zemeljskem plazju zapustiti šolo, da sta lahko pomagala preživljati družino. V Ugandi je osnovnošolsko izobraževanje brezplačno, a ker si mora

vsak sam kupiti potrebščine, za kar pa ni bilo denarja, se je njuna šolska pot končala. Kot povsod po svetu je preživetje še posebej težko za tiste, ki so opustili šolanje. Zdaj opravljata priložnostna dela na gradbiščih ali kmetijah in vsak dan upata, da bo kdo potreboval njuno pomoč in ju nagradil z nekaj denarja za hrano za družino. Izgubila sta upanje,« obžaluje Doreen. »Imata občutek, da zanju ni prihodnosti. Ne vidita poti iz taborišča. Njuna največja želja je, da bi se z družino vrnili v svojo vas.«

Vendar je za zdaj malo upanja, da se bodo te želje uresničile. »Vlada poskuša žrtve plazu preseliti na državna zemljišča v nižinah in na območje plazu razširiti nacionalni park Kibale – enega od desetih izjemnih nacionalnih parkov v Ugandi, ki se nahaja v bližini mesta Fort Portal. Ker želi obnoviti ekosistem, pogozduje pobočja in obnavlja rečne bregove. Poskuša preseliti ljudi, ki še živijo na pobočju, da bi na ogroženem območju zmanjšala vpliv človeka. Načrtuje tudi odškodnino za škodo, ki so jo utrpeli ljudje, vendar je treba za selitev v novo hišo najprej odkupiti zemljišče. Zemlja je rodovitna, vendar je treba imeti denar za nakup zemljišča drugje, bližje vznožja gore,« navaja Doreen. »Kateri begunec pa si to lahko privošči?«

Da, denar je pomemben, predvsem če ga vlade, ki ga prejemajo, uporabljajo za preobrazbo gospodarstva v bolj trajnostno in s tem opolnomočijo svoje ljudi, da si pomagajo sami. Prizadevanja ugandske vlade, o katerih je govorila Doreen, kažejo v to smer. Za izvajanje teh programov so na voljo zunanja sredstva; tudi za gradnjo več jezov ob rekah, zlasti ob sotočjih. Na ta način bi zmanjšali količino vode, upočasnili njeno hitrost in ustvarili rezervoarje za sušno obdobje. Vendar bo za vse to potreben čas. Veliko časa.

»Od industrijskih držav zahtevamo, da prevzamejo odgovornost ... Konec koncev so proizvedle večino toplogrednih plinov, ki povzročajo podnebne spremembe v Afriki,« pravi Lawrence Aribo, ugandski politik in okoljski ekonomist.

Ključ do prihodnosti

Mersiha Čomor

Naša sogovornica je mlada ženska iz Bolivije, ki aktivno sodeluje pri okoljskih dejavnostih in trenutno dela z otroki kot vzgojiteljica in pedagoginja. Sodeluje v dramskih gledališčih in pomaga otrokom pri učenju v šoli. Z mladimi in otroki je sodelovala tudi v okoljskem oddelku, kjer je kot prostovoljka v skupnosti skrbela za čiščenje rek.

Študija primera
Bolivija

Nazaj h koreninam –
podnebne spremembe
v Boliviji

Zanimalo me je, ali je od nekdaj živila v Boliviji ali pa se je preselila. Odgovorila je, da je vedno živila v Boliviji. Njena navezanost na to državo je deloma povezana z njenimi starimi starši. Odraščala je na podeželju, kar ji je vzbudilo globoko ljubezen do narave.

Pozanimala sem se o podnebnih spremembah v La Pazu in njihovem velikem vplivu na prebivalstvo. Priznala je, da podnebne spremembe vplivajo tudi na njeno regijo. Kraj, kjer živi, je v hribovitih svetih, kjer je vreme hladno. Padavin je veliko, obstajajo različna deževna obdobja. Vendar so se letni časi spremenili. Prej je bilo deževno obdobje na začetku leta, zdaj pa traja dlje. Voda je na voljo v jezovih, ki se napolnijo med deževnim obdobjem, v sušnih obdobjih pa je zaradi pomanjkanja padavin primanjkuje. Ta vremenska nihanja negativno vplivajo na kmetijstvo. Zaradi pomanjkanja vode npr. ne raste krompir. Mesto se močno zanaša na vodne vire, kot je jezero Poopó, ki pa je presahnilo. Zaradi izkoriščanja virov, npr. izkopavanja zlata in srebra, se je kakovost vode še poslabšala, zaradi česar ni primerna za uživanje. Težave z vodo vplivajo na vsakdanje življenje, zlasti na bolj oddaljenih območjih, ki so daleč od mestnega središča. Cene hrane nihajo, kar vpliva na lokalno gospodarstvo. Pogosto je potreben uvoz hrane, ki prihaja iz Peruja ali drugih držav.

Ob razmišljanju o vodi, hrani in življenju ljudi, ki so odvisni od kmetijstva, sem jo vprašala, kako to vpliva na življenje ljudi in ali se morajo zaradi tega preseliti. Pojasnila je, da večina ljudi sprva poišče pomoč pri državi ali občini, vendar jih precej ostane in še naprej kmetuje na isti lokaciji. Čeprav torej nekateri v upanju, da se bodo razmere izboljšale, še vedno kmetujejo, je realnost težka. Starejši člani skupnosti, ki se nimajo možnosti preseliti, pogosto ostajajo in nadaljujejo z ustaljenimi načini kmetovanja.

Na vprašanje, ali ta problem različno vpliva na moške in ženske, je poudarila, da sta oba spola podobno prizadeta. Tako moški kot ženske potrebujejo vodo in hrano za vsakodnevno preživetje, zato so vplivi enaki. Glede na njen odgovor me je zanimalo, kakšne so morebitne razlike med spoloma, kar zadeva migracije. Odgovorila je, da se iz države odseljuje več moških, vendar je opazila, da se migracije pogosto dogajajo znotraj družin in ne le med posamezniki.

Vprašala sem jo, ali pozna koga, zlasti katerega izmed družinskih članov, ki so se izselili iz Bolivije. Žal se je njen odgovor skladal z mojimi pričakovanji. Sorodniki in prijatelji so se razselili tako znotraj države kot v tujino. Ker sem želela razumeti razloge za

te migracije, sem jo prosila, naj pojasni, zakaj se je njena družina preselila v La Paz in ali se bodo morda vrnil. Selitev je pripisala pomanjkanju dela in gospodarskim izzivom. Mnogi pa so opustili kmetovanje tudi zaradi slabše kakovosti tal in manjših pridelkov. V njeni družini so pridelovali krompir, vendar ga zaradi onesnažene vode niso mogli več učinkovito gojiti, kar jih je spodbudilo, da so se preselili in si poiskali delo.

Ko sem izvedela za selitev njene družine, sem jo vprašala, ali meni, da se bodo vrnil, ali da so se izselili za vedno. V njenem odgovoru je bil kanček upanja – možnosti vrnitve, če bi se razmere izboljšale. Vendar je glede na izzive, s katerimi se soočajo, še vedno skeptična.

Vprašala sem jo, ali so se migracije v La Paz v zadnjem času povečale. Njen odgovor je to potrdil. Veliko ljudi s podeželja se seli v mestna središča, kar povzroča prenatrpanost. Zaradi preobremenjenosti večjih mest se ljudje selijo iz mesta v mesto, na koncu pa nekateri povsem zapustijo državo.

Glede na izkušnje njene družine sem jo povprašala o njenih osebnih načrtih – ali je kdaj razmišljala o tem, da bi zapustila svoje rojstno mesto. V njenem odgovoru sem zaznala zadovoljstvo z njenim trenutnim življenjem. Čeprav nima neposrednih načrtov za odhod, si prizadeva za oživitev tradicionalnega načina življenja, ki so ga na podeželju živeli njeni stari starši.

V povezavi s povečanjem migracij me je zanimalo, ali vsi ljudje, ki se selijo, zapustijo mesta za vedno. Odgovorila je, da nekateri odidejo za stalno, njeni bližnji pa kljub trajni migraciji pogosto obiskujejo svoje družine. Ker se zavedam velikega vpliva podnebnih sprememb na življenje Bolivijcev, sem jo vprašala ali imajo po njenem mnenju podnebne spremembe v Boliviji globalne učinke. Priznala je njihov vpliv, zlasti na izvoz kmetijskih proizvodov. Slaba letina negativno vpliva na izvoz.

Zaradi očitnih posledic podnebnih sprememb sem jo povprašala o možnih strategijah za ublažitev njihovih vplivov. Izrazila je mnenje, da bi bile za idealne rešitve potrebni ukrepi na državni oz. institucionalni ravni, a da napredek preprečuje pomanjkanje učinkovitih zakonov in določanja prednostnih nalog. Kljub govorjenju o varstvu okolja je praktičnih prizadevanj premalo.

Ob tej dilemi je razmišljala o svoji osebni odgovornosti in potrebi po večji podpori. Izpostavila je izzive, s katerimi se sooča njena

skupnost, kot so težave ljudi z dihali zaradi ostrega podnebjaja. Opozorila je, da so te težave v njeni regiji, za katero je značilno mrzlo vreme, zelo velike. Čeprav obstajajo pobude na različnih ravneh, vključno z nacionalnimi projekti, je ozaveščenost še vedno nezadostna, tisti, ki si prizadevajo za spremembe, pa pogosto nimajo podpore. Poudarila je potrebo po boljših, odločnejših ukrepih, zlasti na območjih, kot je njeno. Potrdila je moje razumevanje položaja, torej da kljub nujni potrebi po ukrepanju na področju podnebnih sprememb ni bistvene podpore s strani oblasti. Pomoč se potrudijo zagotavljati številne organizacije, vladna podpora pa je še vedno nezanesljiva.

Ob koncu najinega pogovora sem se ji zahvalila za njeno odprtost in pripravljenost deliti svojo zgodbo. Prosila sem jo še za kakšno zaključno misel. V njenem sporočilu je bilo čutiti upanje in poudarek na otrocih kot katalizatorjih sprememb. Pri tesnem sodelovanju z otroki prek dramskega gledališča in izobraževanja slednjim privzgaja občutek odgovornosti za okolje. Kljub izzivom ostaja neomajna v svoji predanosti varovanju okolja za prihodnje generacije.

Z zgodbo o tem, kako so bili zaradi težav z vodo in onesnaženostjo zemlje prisiljeni opustiti pridelavo krompirja, je ponudila natančen vpogled v obseg in vsenavzočnost izziva podnebnih sprememb, ki ogroža preživetje in gospodarsko stabilnost ljudi, saj njihovi pridelki niso več primerni za trg. Ljudje so zato v iskanju zaposlitvenih možnosti zapustili svoja rojstna mesta. Njihova morebitna vrnitev domov je odvisna od očiščenja onesnaženih zemljišč, kar predstavlja velik podvig, ogrožena pa je tudi zaradi zanemarjanja problema in nezadostnega razumevanja posledic podnebnih sprememb s strani oblasti, čeprav so slednje očitne in vplivajo na vso državo. V pogovoru je bila jasno zaznavna osebna predanost moje sogovornice k ohranjanju okolja. Za otroke, s katerimi se ukvarja, si želi svetlejšo prihodnost. Z izobraževanjem in pomočjo jih ozavešča o pomenu ohranjanja okolja. Njen iskren in strasten pristop do učenja o recikliranju jasno kaže na njeno zavezanost k blaženju posledic podnebnih sprememb. Prepričana je, da so otroci ključnega pomena, in v njih vidi upanje in odločenost, da kljub izzivom, ki jih prinašajo podnebne spremembe, ostanejo v svoji domovini. S svojimi nesebičnimi prizadevanji se trudi zmanjšati potrebo po migracijah. Med pripovedovanjem zgodbe je izražala globoka čustva, v vsakem njenem odgovoru je bilo čutiti, kako pomembna in osebna je zanjo ta tema.

Podnebne spremembe v Chocóju

Izziv, ki spodbuja
migracije

Nathalia Valderrama in Darinson Palacio

Darinson je rojen v departmaju Chocó v Kolumbiji. Diplomiral je iz filozofije in religijskih ved in je strokovnjak za psihosocialne storitve in univerzitetno izobraževanje. Pred manj kot dvema letoma se je v iskanju novih in boljših priložnosti preselil iz svoje domovine. Ni ga bilo strah. Upal je, da se bo nekega dne vrnil in delal kot učitelj. Z opolnomočenjem mladih, ki bodo kritični do družbenih, političnih in zlasti okoljskih problemov, bi rad prispeval družbi.

Darinsonova selitev ni neposredno povezana s posledicami podnebnih sprememb. Zaveda pa se, da so posledice podnebnih sprememb eden najpomembnejših dejavnikov, ki vplivajo na težave v njegovem rojstnem departmaju. Slednje pa so v dobršni meri povezane s težavami na državni ravni, npr. z revščino in politiko. Mnogokrat absolutna revščina ustvarja velike socialne probleme – med našim pogovorom Darinson nekaj malega govori tudi o tem, a ker svoj departma pozna zelo dobro in je optimist in sanjač, začne govoriti o bogastvu in lepoti svoje domovine.

Darinson pripoveduje:

»Moj departma Chocó je čudovit, območje kolumbijskega Pacifika je nepredstavljivo bogato. Imamo džunglo, ocean, plaže, reke, slapove, morsko življenje, favno, dragocene kovine (zlato, srebro in platino) in ljudi (večina ljudi je afro-kolumbijskega rodu, ostali prebivalci so mestici in staroselci). Chocó je multietničen in multikulturen. Zanj so poleg lepote značilni gastronomija, glasba (Bullerengue), ples, strast in veseli ljudje. To je resnično najbolj barvit in vesel kraj v Kolumbiji in kljub težavam morda tudi eden izmed lepših na svetu. Življenje v Chocóju je mirno, veselo, zelo preprosto, naučili smo se živeti z malo denarja, z mnogimi težavami, vendar smo bogati v drugih pogledih. Tukajšnji prebivalci so očarljivi in ustrežljivi ljudje, vedno srečnega in nasmejanega obraza, tudi ko so v težavah. Te je včasih bolje prezreti,

še posebej, ko gre za ples ... Saj ta ne stane nič. Čeprav nam težavne razmere in revščina otežujejo sobivanje, ljudje vedno znajo dati vse od sebe in se naučijo preživeti. To nas dela močne, ne bojimo se odkrito soočiti z vsakršno stvarnostjo. Tudi če se moramo, da bi še naprej sanjali, preseliti v druge kraje.<

Težave?

»Imamo številne težave – politične, družbene, gospodarske in okoljske, slednje so precej zapletene. Chocó je eno od območij z najobilnejšimi padavinami v svetovnem merilu. Do leta 2040 se bo količina padavin še povečala za približno 10 odstotkov. Pri tem ekstremnem hidrometeorološkem pojavu ne gre le za dež, tu so še hudourniki, ki povzročajo poplave in plazove. Vsak dan opazamo, kako vplivajo na življenja ljudi in ekosisteme, zaradi takšnih razmer smo veliko bolj ranljivi. Obilne padavine in neurja odnašajo zemljo in uničujejo vse – hiše, pridelke, ljudi – povzročajo naravne nesreče in katastrofe za ljudi.

Neverjetno je biti tam in vsak dan opazovati, kako ti vplivi bliskovito napredujejo. Razmere še poslabšujejo velike spremembe v temperaturi. Ljudi prizadenejo zemeljski plazovi, ki odkrivajo strehe njihovih hiš in odnašajo že tako slabo vzdrževano električno napeljavo. Še veliko pogostejše so poplave, v katerih ljudje izgubijo vse svoje imetje, živali, pridelke. Ko jim ne ostane nič, se morajo izseliti s svoje zemlje. Posledice podnebnih sprememb v mojem departmaju ter negotove strukturne razmere, zlasti na podeželju, ne omogočajo vzdrževanja niti tistega malo, kar človek ima. Ljudje živijo v popolni revščini, brez vsega, ker so izgubili še tisto malo, kar so imeli, morda hišo, pridelek ali nekaj živali, in so se prisiljeni preseliti. To je glavni razlog za množične migracije.

Takšne razmere vsekakor povzročajo socialne probleme za ljudi, ki se selijo. V nekaterih primerih se preseli celotna družina, v drugih se mora družina raziti, da si posamezniki poiščejo prostor, kamor bi lahko odšli. Ljudje se v večini primerov selijo lokalno (znotraj države), v velika mesta. Tam nimajo možnosti za kakovostno življenje, kar povečuje indeks absolutne revščine. Ta položaj se v notranjosti države (predvsem v velikih mestih) odraža v socialnih problemih, kot so kriminalne združbe, mladi brez priložnosti, ločene družine, ranljivi otroci itd. Posledice podnebnih sprememb so zelo kompleksne.

Če me torej vprašate o kakovosti življenja in priložnostih v moji deželi, bi rekel, da je kljub njenemu bogastvu in potencialu priložnosti zelo malo. Mnogi prebivalci departmaja so študirali in so visoko izobraženi. A realnost departmaja in države brez priložnosti je težka. Če k temu dodate posledice podnebnih sprememb, zaradi katerih se ljudje selijo, družine pa razpadajo, je položaj zelo zapleten.

Za mojo selitev obstaja več razlogov, s podnebnimi spremembami ni neposredno povezana. Še vedno me skrbi za mojo družino, moje ljudi iz Chocója, ki se vsak dan borijo in soočajo s podnebnimi vplivi. Ko sem bil tam, je v občini Carmen de Atrato avtobus zaradi plazu padel več kot 150 metrov globoko, vozilo se je prevrnilo v reko. Umrlo je približno 25 ljudi, med njimi otroci in ženske. Druga nesreča se je zgodila na poti v Risaraldo. Avtobus se je ustavil, ker je bilo vreme zelo slabo, preveč je deževalo, med ustavljanjem pa ga je zasul zemeljski plaz in ga pokopal pod seboj. Umrlo je približno 17 ljudi. Vsi smo vsakodnevno izpostavljeni takšnim razmeram – ali umremo ali pa izgubimo vse in se moramo preseliti.

Ko živiš v kraju, ki ima toliko bogastva, vendar v njem ni osnovnih možnosti za kakovostno življenje, in ko se temu pridruži še nenehna nevarnost zaradi podnebnih sprememb, se ti zdi možnost selitve dobra možnost. Ko malo razmisliš, ugotoviš, da obstajajo tudi druge možnosti, vendar je za zdaj selitev prva med njimi ... Ob selitvi in poskusu življenja v evropski državi (Španiji), daleč od svojih navad, se srečujem z drugačno družbo in drugačno kulturo. Dostop do številnih sektorjev družbe je zame omejen. Vrata se odpirajo postopno – človek začne razumeti novo družbeno realnost, sklepa prijateljstva in se v iskanju priložnosti odpira za drugačen, nov pogled na svet.«

In kako vidi svojo prihodnost?

»Svojo prihodnost si predstavljam tako: imam višjo akademsko izobrazbo in sem bolj usposobljen; živim bolje in imam več priložnosti. Želim prispevati napredku svojega departmaja, Chocója.

Sanjam o tem, da bi imel priložnost opravljati svoj poklic učitelja. Želim deliti svoje znanje, poučevati, pomagati mladim, da bi se naučili kritično razmišljati, da bi razumeli realnost in pozitivno prispevali k družbi, da bi bili varuhi kakovosti svojega življenja, sposobni razmišljati, da bi prispevali ideje za družbeno preobrazbo

To so moje velike sanje, upajmo, da mi jih bo Bog omogočil. Ne bojim se. Ne verjamem v omejitve, treba je iskati rešitve.«

Snegolom in prilagajanje habitatov zaradi podnebnih sprememb

skozi oči avstrijskega kmeta

Christopher Chukwudi Chime

Študija primera učinkov podnebne krize na lokalnih ravneh s perspektive mladih Avstrija

Zadnje zime so bile za kmeta in gozdarja Walterja Pürstla drugačne kot številne prejšnje. »Sneg je vedno padal,« pravi, »tudi v času mojega očeta in dedka, vendar ne tako pogosto kot zdaj in ne v tolikšni meri.«

Snegolom ali žledolom zaradi ledenega dežja sta izraza za opis poškodb dreves (lomljenje vej, debla in krošnje), ki jih povzročijo velike obremenitve dreves ali drugih struktur s snegom ali ledom. V zadnjih dveh ali treh letih Walter opaza, da so v njegovi domovini snegolomi vse pogostejši. V nižinah gorskih predelov Avstrije pade namreč veliko več mokrega in težkega snega kot v preteklosti.

Snegolomi so nevarni. Polomijo drevesa in jih resno poškodujejo. Ob nevarnosti snegoloma so poti običajno popolnoma zaprte. Pod težo snega namreč lahko padejo cela drevesa, predvsem tista s plitvimi koreninami. Odlomijo se velike in težke veje, kar se lahko zgodi tudi še nekaj časa po snegolomu.

Tudi v Walterjevih domačih gorah na zahodnem Štajerskem so zime vse ostrejše. Snežne ujme ne povzročajo glavobola le Walterju, temveč vsem na tem območju. Snežni plazovi povzročajo tudi ogromno finančno škodo. »Najbolj pa me boli,« nadaljuje Walter, »da se lomijo drevesa, ki tam rastejo že desetletja in jih poznam že od otroštva.«

Na vprašanje, kakšne so morebitne strategije za preprečevanje snegolomov in žledolomov oz. pripravo nanje ter zmanjšanje škode, Walter odgovarja, da lahko pomaga sajenje dreves, ki so bolj odporna na poškodbe. Nekatera drevesa so namreč zaradi svoje strukture zelo ranljiva za poškodbe, ki jih povzročajo veter, sneg in led. Vendar bi za to v gozdu potrebovali zelo dolgo, desetletja ali celo stoletja.

Temperatura v Alpah se je v zadnjem stoletju zvišala za dve stopinji, pojasnjuje Walter. »Nikjer v Avstriji podnebne spremembe niso tako opazne kot na območju Alp. Tu so se temperature v zadnjih 100 letih dvignile za dve stopinji Celzija, kar je veliko več od svetovnega povprečja. Od leta 1970 se je podnebje v Alpah segrelo za približno 1,8 stopinje Celzija.

Raziskovalci opozarjajo, da imamo opravka s tempirano bombo. Walter pojasnjuje, da so že leta 1854 po naročilu bavarskega kralja Maksimilijana II. zabeležili najvišje rastoče drevesne vrste. Torej ravno v času, ki danes velja za mejnik med predindustrijskimi in industrijskimi podnebnimi razmerami. Takrat so v meteorološkem observatoriju na gori Hohe Peißenberg na Zgornjem Bavarskem vsak dan merili temperaturo. »Bodiko, ki je leta 1854 rasla na največ 907 metrih nadmorske višine, je zdaj moč najti že na 1.300 metrih – raste torej 400 metrov višje,« nadaljuje Walter.

Kako se zaradi globalnega segrevanja viša meja, do katere rastejo posamezne drevesne vrste, lahko opazujemo tudi pri posameznih drevesih. Na spletni strani Baysics Nature Explorers, ki je oddaljena le en klik z miško, so na voljo tudi napovedi za prihodnost. Z rdečo barvo so označena območja, na katerih bi v primeru nadaljnega segrevanja za eno oziroma dve stopinji lahko rasla npr. bodika. Raziskovalci pričakujejo, da bo do tolikšnega segrevanja prišlo, tudi če se bodo emisije ogljikovega dioksida do leta 2050 oz. 2100 zgolj zmerno povečale.

Ena najbolj vidnih posledic podnebnih sprememb v Alpah je stanje ledenikov. Glaciologi menijo, da je v naslednjih 20–30 letih neizogibna popolna stalitev »večnega ledu«; stalila se je že polovica površine bavarskih ledenikov. Tudi avstrijski ledeniki se talijo hitreje kot kdaj koli prej – najkasneje v 50 letih bodo avstrijske Alpe verjetno ostale brez ledu.

Spremenile pa se niso le zime, temveč tudi poletja, pravi Walter: »Na tem območju, kjer živim že 54 let, poleti nikoli ni bilo 30 stopinj, v zadnjih letih pa je to postala običajna povprečna poletna temperatura. Ker živimo precej visoko v gorah, na povprečni nadmorski višini med 900 in 1.100 metri, poleti nikoli nismo imeli zunanjih bazenov. Obstajali so le pokriti bazeni, plavali smo v hladnih gorskih jezerih. To se je popolnoma spremenilo. Morda se to sliši kot problem luksuza, vendar seveda vpliva tudi na druge ravni,« pravi Walter. »Zaradi podnebnih sprememb se drevesna

meja dviga.« In to je težava, saj se »alpski pašniki zaraščajo, če se na njih ne pasejo živali«.

Prva posledica podnebnih sprememb v gorskih regijah je, da drevesa na gozdni meji zdaj rastejo veliko hitreje kot v preteklosti. Drevesna meja se še ni premaknila toliko navzgor, da bi to opazili tudi laiki. Vendar je hitrejša rast prvi znak, je v intervjuju povedal botanik in strokovnjak za gore Christian Körner iz Univerze v Baslu.

»Če se drevesa tako dobro obnesejo na meji rasti, bi se lahko naselila tudi višje,« je dejal Körner. Ker pa drevesa na tej nadmorski višini rastejo precej počasi, znatnega premika meje rasti ne bo videti vsaj še 50 let. »Drevesna meja vedno zaostaja za eno do dve stoletji za podnebnimi spremembami.«

Walter je kot kmet in gozdar vaju sprememb v naravi: »Kot kmet se moraš vedno prilagajati naravi. Gozd je vedno nekaj živega, nekaj, kar je v nenehnem gibanju«. Z višanjem temperature se gozdovi širijo vse višje – in to hitro. Walter je o tem prepričan: »Zaradi segrevanja, zaradi podnebnih sprememb na gozd pritiskajo nove rastline, ki prej niso rasle na teh višinah. Subalpinski smrekov gozd je dejansko ogrožen, ker od spodaj prihaja bukev in se vse spreminja v mešane gozdove. Lahko bi rekli, da je to tudi lepo, mešani gozdovi so lepi. Toda posebnosti subalpinskega smrekovega gozda, ki je optimalno življenjsko okolje npr. za kozoroge, lahko postanejo vse redkejša, lahko jih izgubimo.«

»V gorah je preveč rasti. V čudoviti pokrajini nad gozdno mejo, kjer imamo krasen razgled in kjer se mirno pasejo krave, raste vsega preveč. V primerjavi z letom 1850 naj bi se ogrelo za štiri stopinje – to je po mnenju mnogih znanstvenikov najverjetnejši scenarij. Tega skoraj ne moremo preprečiti. To, kar počnemo s podnebjem, je norost. Kot da bi se nam pred očmi sprožila časovna bomba!« pravi Jörg Ewald z Univerze uporabnih znanosti Weihenstephan-Triesdorf.

Poleg gozdarstva Walter tudi kmetuje in ima veliko krav molznic. »Zaradi zaraščanja v gorah ne izginjajo le čudovite pokrajine nad gozdno mejo, od koder smo imeli lep razgled. Tudi tam, kjer so se krave doslej mirno pasle, se vse zarašča.«

Avstrija ima enega največjih deležev gorskih območij v Evropski uniji. Približno 39 % vseh kmetijskih in gozdarskih gospodarstev (brez visokogorskih kmetij) v Avstriji se uvršča med gorske kmetije.

Opustitev planinskega pašnika ali gorske kmetije je bila v Walterjevi družini vedno tabu, vendar o tem razmišlja vse več kmetov. »Navsezadnje že več generacij živimo trajnostno in poskušamo biti zgled tudi prihodnjim generacijam. Tako običajno razmišljajo kmetje. Trajnostno in za dolgo časa vnaprej.«

Alpske pašnike še vedno upravljajo, saj jih je seveda treba upravljati, vendar se trend obrača navzdol. Potrebne so nove strategije – tudi za Walterja in njegove otroke. Večina gorskih kmetov na Štajerskem že zdaj kmetuje s krajšim delovnim časom. Tako si prihodnost predstavljajo tudi Walterjevi otroci. Eden od njih vodi ekološko kmetijo z lesenimi hlevi in kravami v prosti reji. Poleg kmetovanja tudi poučuje na bližnji kmetijski šoli. Ekološke kmetije so okolju prijaznejše, vendar samo od tega ne more živeti.

Poklic kmeta ima v celotnem gospodarstvu pomembno vlogo. Kmetje pridelujejo pristno in svežo hrano ter tako na regionalni ravni zagotavljajo zanesljivo oskrbo; skupaj z varstvom podnebja je to pomembno družbeno poslanstvo. Avstrija se zaveda, da so kmetje nujni za obstanek, zato jim omogoča številne subvencije, brez katerih večina avstrijskih (gorskih) kmetov ne bi mogla preživeti. Tudi to je pomembna funkcija javnih sredstev – omogočajo cenovno dostopno hrano za vse in hkrati kmetom zagotavljajo ustrezne prihodke. Toda kot pravi Walter: »Vse redkeje se dogaja, da otroci rečejo: 'Da, tudi jaz želim biti kmet.' Nove in nove zahteve, predpisi in zakoni bi povzročili nadaljnje umiranje kmetij.«

Zato je še toliko pomembneje, da vsi sodelujemo in prispevamo k reševanju našega planeta. Walter pravi, da mora biti ena od rešitev za gorsko kmetijstvo – poleg aktivnega varstva podnebja na ravni posameznikov – tudi izvajanje pravil in zakonov za doseganje podnebnih ciljev do leta 2030. To pa lahko storijo le vlade.

Ko pride dež

Sarina zgodba iz Ugande

Ulrike Eveline Dziurzynski

Študija primera
Uganda

Ko pride dež

Spletni seminar
Razumeti podnebne spremembe

Sarina zgodba je, kot je to pri podnebnih migracijah pogosto, presek številnih družbenih kategorij in njihovih izzivov – gospodarstva, izobraževanja, položaja žensk in podnebnih sprememb.

Zadnja štiri leta je Sarah živila v taborišču v vzhodni Ugandi. Stara je 37 let in je mati treh otrok, katerih imena se začenjajo na črko »A«. Odraščala je s starši, ki so jo imeli zelo radi in so ji skušali pomagati pri izobraževanju. S pomočjo staršev in strica je končala srednjo šolo, pozneje pa se je izšolala za pomočnico medicinske sestre. Šolnine, ki jih je bilo treba pri tem plačati, opisuje kot izziv, s katerim so se njeni starši vedno z veseljem spoprijeli, čeprav je bilo zanje težko. Šolo je uspešno končala.

Kljub medicinski izobrazbi pa je težko našla dobro plačano službo. Ker se je soočala s takšnimi težavami in ker njena zaposlitev v lokalni nevladni organizaciji ni zadovoljevala njenih potreb, je pojasnila, da se je odločila za drugačno rešitev: poroko. Čeprav se ne spušča v podrobnosti o svojem možu, omenja, da sta živela na oddaljenem kmetijskem območju v vzhodni Ugandi, ki ga je imenovala »skriti kraj«. Na tej točki se v Sarinem življenju pokaže vpliv podnebne krize.

»Deževalo je od jutra do večera,« opisuje Sarah obdobje močnega dežja leta 2019. Deževje je povzročilo obsežen zemeljski plaz, ki je uničil njen dom in vzel življenja številnih ljudi, ki jih je poznala. Preživeli, med njimi tudi Sarah, so bili preseljeni v taborišče, kjer se je v zadnjih štirih letih večkrat preselila. Svoj trenutni dom opisuje kot dom, v katerem ji manjka veliko osnovnih stvari, kot so zdravila in infrastruktura, na splošno pa ga označuje za žalostnega.

Res pa je na novi lokaciji rodovitna zemlja, veliko boljša kot v njenem prejšnjem domu. Vendar pa so tokrat to območje prizadele dolgotrajne in intenzivne suše. Sarah pravi, da so redne padavine ključnega pomena za njihove pridelke. Od njih je odvisna možnost sajenja različnih poljščin, kot so koruza, fižol, sončnice in arašidi.

»Če bi deževalo vsake tri mesece, bi lahko posadili različne rastline,« pojasnjuje Sarah. Toda trenutno je to bolj igra na srečo. »Če pride obilno deževje, moraš biti pripravljen na sajenje. Karkoli

imaš – samo posadi.« A kot nadaljuje Sarah: »Vsak dan, ko ne dežuje, izgubljam dragocena semena, kar vodi v prehransko negotovost.«

Deževna sezona od marca do junija je bila skromna, za drugo sezono pa kaže, da bo še slabša. Zdi se paradoksalno, da je njihove težave povzročilo preveč dežja, zdaj pa deloma trpijo prav zaradi premalo padavin. Spreminjajoče se podnebje prinaša tudi neznosno vročino in obilico komarjev. Mreže proti komarjem, ki jih imajo, jih ne morejo obvarovati v zadostni meri. To povzroča neprespane noči in bolezni, zlasti pri otrocih. V njenem starem domu so bili komarji zaradi hladnejšega podnebja manjši problem.

Toda kako se spopasti s temi težavami? Sarah pravi, da bi bila ena od rešitev sajenje velikih dreves, ki bi dajala senco za gojenje poljščin. Za oskrbo z vodo predlaga vzpostavitev gravitacijskega vodnega sistema, ki bi ljudem na tem območju omogočil pridelavo hrane skozi vse leto. Pri uporabi takšnih sistemov se voda s pomočjo gravitacije pretaka v sistem cevovodov. S takšnim sistemom se izognemo onesnaženju vode, pa tudi porabljenemu času in tveganjem za tiste, ki jo morajo prinašati.

Druga rešitev je po mnenju Sarah ta, da si poišče drugo službo. Ne želi biti kmetica, svoje medicinsko znanje bi rada uporabila za pomoč drugim ljudem. To sicer počne tudi zdaj, bodisi kot svetovalka za bolne sosede bodisi kot skrbnica sosedovih otrok, ki živijo z njo in njeno družino. »Najbolj me boli, da sem zapravljala čas za šolanje in da so morali starši plačevati za moje izobraževanje,« povzame Sarah, pri čemer je njeno razočaranje očitno. Kljub temu si želi dobre izobrazbe za svoje otroke in poudarja, kako pomembno je, da hodijo v šolo.

Njena zgodba je edinstvena, vendar Sarah ni edina, ki se spopada s podnebnimi spremembami. Podnebna kriza vsako leto prizadene na tisoče Ugandčanov, kar povzroča notranje in zunanje migracije. Sarah je doživela tako poplave kot sušo, dva ekstremna podnebna dogodka, posledice podnebnih sprememb pa še naprej vplivajo na njeno življenje, življenje njenih otrok in mnogih drugih. Ne ve, kaj bo prinesla prihodnost, vendar še naprej pomaga in skrbi za potrebe drugih ljudi. »Kaj lahko storimo? Samo pomagamo lahko drug drugemu,« pravi Sarah. Ne gre za prazne besede: njena zgodba je pričevanje o vsakodnevni realnosti podnebnih sprememb za njeno družino in za nešteto drugih, ki so se znašli v podobnih okoliščinah.

Biti dejavnik sprememb v Boliviji

Estefania Cavalie

Študija primera
Bolivija

Nazaj h koreninam –
podnebne spremembe
v Boliviji

Mario Suárez je mestni arhitekt, ki se je rodil in odraščal v La Pazu v Boliviji. Kasneje se je specializiral za okoljskega svetovalca. Njegov drugi poklic je gledališče, kjer je eden od ustanoviteljev in glavnih igralcev gledališča Mita'wi Teatro. Pri svojem delu je lahko neposredno in posredno spremljal okoljske in podnebne vplive, s katerimi se sooča njegova država. Eden glavnih problemov, s katerimi se danes spopada Bolivija, je na primer krčenje gozdov, večinoma na vzhodu države. Ker se gostota urbanizacije v glavnih mestih na vzhodu države povečuje, je zaradi zadovoljevanja povpraševanja po stanovanjih posekan velik del gozdov.

Simptomi podnebnih migracij v Boliviji

Migracije v Boliviji so težavno vprašanje, saj je revščina pri mnogih družinah prikrita. Družine nimajo možnosti ali sredstev za selitev v druge skupnosti ali mesta. Tisti ljudje, ki so se bili prisiljeni seliti, pa živijo v bednih razmerah, saj so v trenutnem položaju odvisni od vsakodnevnega dohodka. Poleg tega jih veliko živi v skrajni revščini in se morajo prilagajati ne le izzivu, ki ga predstavlja selitev, temveč tudi negotovim razmeram v novem kraju, npr. onesnaženosti rek in pogostemu slabemu upravljanju z odpadki. Zato Bolivijci vse težje živijo kakovostno življenje, zaradi takšnih življenjskih razmer pa trpijo njihovo zdravje, stabilnost družine in možnost zaposlitve.

V Boliviji oz. na celotnem območju Andov izginjajo naravne lagune. To vzbuja precejšnjo skrb, saj so jezera z veliko biotsko raznovrstnostjo rib, od katerih so odvisni številni državljani, praktično izginila. Eno od teh jezer je Poopó v mestu Oruro. Propadlo naj bi zaradi podnebnih sprememb, pojava *El Niño* ter množičnega in nenadzorovanega črpanja vode za kmetijstvo, industrijo in rudarstvo. Družine, ki so nekoč živele tukaj, danes iščejo nove možnosti

za preživetje, saj zaradi izgube jezera ne morejo nadaljevati s svojimi dejavnostmi in živeti kakovostnega življenja. Žal se tej za državo tako veliki izgubi niso ustrezno posvetili niti vlada niti mediji. »Vsi nadaljujemo, kot da se ni nič zgodilo. Toda če razmislimo o položaju ljudi, ki živijo v okolici tega jezera, je njihov način življenja popolnoma odvisen od njega,« pravi Mario.

Včasih je bila zima v istem predelu Andov med majem in julijem, ko je bil pretok reke zelo majhen. Pomembno je poudariti, da so podnebne spremembe vplivale na letne čase. Letos (2023) se je prihod mraza prestavil na konec marca, močno sneženje pa na avgust, medtem ko običajno pride med januarjem in februarjem. Če na podeželju ni ustreznih pogojev, družine izgubijo živino (ovce, kamele, perutnino in druge domače živali). Omenjene izgube in stalno povpraševanje po prehranskih ali tekstilnih izdelkih s tega območja vplivajo tudi na zvišanje tržnih cen po vsej državi.

Poleg tega pojav *El Niño* – segrevanje površja oceana ali nadpovprečne temperature na površju morja v osrednjem in vzhodnem tropskem Tihem oceanu – povzroča poplave in zemeljske plazove, ki uničujejo pridelke ljudi. Čeprav gre za meteorološki pojav, ki ni posledica podnebnih sprememb, ni mogoče zanemariti dejstva, da bodo zaradi globalnega segrevanja vplivi podnebnih sprememb še močnejši, zaradi česar bo *El Niño* še bolj uničujoč. Ta pojav običajno prizadene predvsem družine z nizkimi dohodki, saj nekatere med njimi izgubijo vse. Prav tako vpliva na kmetijsko proizvodnjo, medtem ko zemeljski plazovi uničujejo ceste in avtoceste, zaradi česar so slednje manj dostopne za državljane, zasebna prevozna podjetja in dobavitelje izdelkov. Zdi se, da so to zadostni razlogi za razselitev prebivalcev, vendar pa imajo ti običajno na voljo zelo malo denarja. Zato težko zapustijo dom, kjer živijo že več generacij in kjer poteka večina njihovega dela in vsakodnevnih dejavnosti.

Druga okoljska vprašanja v Boliviji

Bolivija je zelo odvisna od kroženja vode, zato se v celoti zanaša na vzhodni del države, kjer je veliko gozdnih površin. Krčenje gozdov škoduje vodnemu krogu, ki je v zahodni Boliviji zelo skromen. »Suše so ponekod nepopravljive, zato je to zelo pereč problem. Po mojem mnenju oblasti trenutno ne izvajajo nobenih ukrepov proti obsežnemu krčenju gozdov, ki se dogaja na vzhodu,« se strinja Mario. Zahteven je tudi boj proti onesnaževanju rek, ki je običajno

posledica rudarjenja, ki ne škoduje le živalskemu svetu, temveč tudi staroselskemu prebivalstvu, živečemu v Amazoniji. Staroselski prebivalci so popolnoma odvisni od rek in drugih virov, ki so njihov glavni vir preživetja, ukvarjajo se npr. z ribolovom in kmetijstvom. Predstavniki teh skupnosti zdaj od oblasti zahtevajo, naj proti tem »zadragam za zlato« nemudoma ukrepajo.

Leta 2020 je imel Mario priložnost delati v eni od občin na podeželskem območju Irupana, ki leži med nižino in Andi. Na tem območju živijo družine, ki se preživljajo izključno s kmetijstvom. Med njimi je tudi Donato Mamani, ki ga je Mario spoznal med delom in življenjem v Irupani. Donato se v svojem projektu ni osredotočal le na poljedelstvo, temveč tudi na ribogojstvo oz. gojenje lokalnih rib, kot je postrv. Žal pa je bilo njegovo delo onemogočeno, ker se je neka zadruga odločila izkopati rudnik. Irupana je namreč precej bogat z zlatom. Od takrat so se odprle še druge rudarske zadruge, ki so onesnažile praktično vse reke v okolici. Tako kot v primeru Donata Mamanija je to prizadelo tudi številne druge prebivalce majhnih okoliških skupnosti. Čeprav so poskušali najti nove načine za pridobivanje čiste vode, da bi lahko nadaljevali s svojimi vsakodnevnimi dejavnostmi (npr. z uporabo rezervoarjev za pitno vodo), je to sčasoma postalo nemogoče.

Poleg tega na območjih Bastilla in Mane zlato pridobiva približno 36 zasebnih rudarskih zadrug. Najbolj žalostno je, da le dve od njih izpolnjujeta zahteve okoljske zakonodaje. Neformalnost in malomarnost teh zadrug sta vplivali na okolje, v katerem se nahajajo, in povzročili netrajnostno izkoriščanje virov. Vplivali sta na reke, iz katerih so se oskrbovali z vodo, in čeprav vlada začneja projekte za oskrbo prebivalcev z mikro namakalnimi sistemi, z njimi ne morejo oskrbeti celotnega prebivalstva. Največji razlog za to je dejstvo, da ima le malo skupnosti dostop do zemljišč, zaradi česar jih pomoč le stežka doseže, in ker poleg tega ne morejo dostopati do mostov, pot do vode traja 2–3 ure hoje. Zato skupnosti seveda ne morejo prejemati dolgoročne pomoči.

Takšne zgodbe ne pustijo ravnodušnih niti Marijevih najbližjih, npr. njegovega mlajšega brata, ki dela v rudniku. Večina lastnikov rudarskih podjetij so starejši ljudje, ki zaposlujejo mlade med 15. in 25. letom, ki v tem sektorju iščejo svoj zaslužek. Obljubljajo jim privlačen dohodek, višji od minimalne plače, z vključenimi ugodnostmi in celo deležem letnega zaslužka rudnika. Praktično so zavedeni o

tej vrsti dela, in v resnici ne vedo, kako je delati v novih rudnikih. Pogosto nimajo ustrezne opreme, npr. pripomočkov, s katerimi bi se izognili izpostavljenosti snovem, ki so človeku škodljive in dolgoročno škodljive za zdravje. Zato mnogi od teh mladih ljudi živijo komaj 45 ali 50 let, številni pa trpijo za bronhitisom in pljučnimi boleznimi, rakom in drugimi zdravstvenimi težavami. Po Mariovem mnenju rudarske zadruga izkoriščajo mlade, ki so navdušeni nad začetkom dobro plačanega poklicnega življenja. Delavci navadno delajo po 15 dni skupaj (nato imajo 5 dni prosto), v teh dneh pa so v celoti izpostavljeni mineralom in kovinam, kot so živo srebro, svinec in žveplo.

Na bolivijskem vzhodu različna nepremičninska podjetja gradijo nove hiše in praktično plenijo velike površine gozda z obljubo boljšega in ekološkega načina življenja med rastlinjem in na čistem zraku. Ljudje kupujejo te hiše ali zemljišča in ne razmišljajo o posledicah svojih odločitev ali želja. In to celo brez upoštevanja predhodne študije o vplivih na okolje; ta mora biti opravljena, preden začnejo graditi na dragocenih naravnih območjih, ki bi morala biti naravni rezervati. V svojem prizadevanju za »boljše življenje« škodujejo naravnim območjem in jemljejo domove številnim ljudem, ki na teh območjih živijo že več generacij.

Gledališče kot ključni element pri nagovarjanju bolivijskih državljanov

Mit'awi v kečuanščini pomeni »čas«. To ime je Mario izbral za svojo gledališko skupino oziroma svojo drugo strast, kot ji pravi, in se gotovo nanaša na zamrznjen čas, ko se publika »potopi« v predstavo. Občinstvo se zlahka poistoveti z resničnimi vprašanji, ki odražajo realnost njihove države. Njegova gledališka skupina je uprizorila številne predstave za spodbujanje državljanske vzgoje na teme, kot so nasilje nad ženskami, migracije in okolje. Med drugim so odigrali predstavo »Življenje rudarja v 21. stoletju«. Poleg informiranja o pomembnih vprašanjih, s katerimi se soočajo v državi, gledališče doseže tudi srca gledalcev. Glavni dve temi, ki so ju obravnavali pred kratkim, sta bili krčenje gozdov ter neselektivni lov na jaguarja in andske lisice na območju Amazonije. Prepričanje, da ti »lisičji rep lahko prinese srečo«, je na žalost pripeljalo do množičnega lova na te živali. Omejeno dogajanje je bilo podlaga za predstavo »Leyenda« (Legenda), ki prikazuje interakcijo med lisico in jaguarjem. Igra ponazarja, kako

krčenje gozdov in brezobzirni lov ne vplivata negativno le na ti dve živalski vrsti, temveč tudi na nas kot civilizacijo in na okolje, v katerem živimo. Predstava je bila priložnost za povečanje empatije občinstva, hkrati pa je izpostavila potrebo po tem, da tako odrasle kot otroke naučimo pomena varovanja okolja in ekosistema, ki ga podpira. Ker večina ljudi še nikoli ni imela priložnosti videti gledališke igre v živo, je bil glavni cilj skupine predstaviti gledališče podeželju.

Upanje kljub težavam in ukrepi za spreminjanje družbe

Kljub velikim izzivom, s katerimi se sooča njegova domovina, Mario ne izgublja upanja. Nasprotno, ima močno vizijo, kako doseči spremembe, ki jih želi videti v prihodnjih letih. Po njegovem mnenju je odličen recept za to večja ozaveščenost državljanov, zlasti otrok in mladih, ki bodo na čelu prihodnosti države. Prepričan je, da ta vprašanja zadevajo vse, ne glede na družbeni razred, etnično pripadnost, starost in druge okoliščine.

Čeprav država s svojimi ukrepi za ublažitev okoljskih problemov ni uspela zagotoviti blaginje državljanov oziroma družbe, si različna državljanska gibanja in projekti prizadevajo za skupne spremembe v družbi. Želijo doseči spremembe in za seboj pustiti državo, v kateri bodo lahko živele prihodnje generacije. Ena od teh pobud je kampanja za očiščenje jezera Titikaka, v kateri sodelujejo organizacije in mladi, ki pomagajo pri različnih nalogah čiščenja. Druga je organizacija Senda Verde, ki rešuje in daje zatočišče divjim živalim, rešenim pred nezakonito trgovino in uničevanjem habitatov.

Mario meni, da je ena od glavnih sprememb, ki bi jih bilo treba izvesti v Boliviji, izboljšanje kakovosti življenja njenih državljanov. Z boljšo kakovostjo življenja misli na boljšo izobrazbo, več in boljše vire, stabilnejše gospodarstvo in druge dejavnike, ki človeku omogočajo razvoj v svojem okolju. V tem primeru bi lahko ljudje razmišljali o vprašanjih, kot so podnebne spremembe, državljanska ozaveščenost in duševno zdravje. Predvsem pa poudarja pomen kulture in umetnosti kot orodij za komunikacijo in izražanje državljanov ter krepitev glasu ljudi.

Ukradene sanje

Azra Zahirović

Študija primera
Mjanmar in Bangladeš

**See, he is playing volleyball again
he is young, simply aware
life is easy, life is there.
But one moment, sound
take the memories away
he knows – it's another day
there are bills to pay
while the waves are carrying
his dreams far away...**

V tem sodobnem in zapletenem svetu se vsi trudimo najti pravo pot. Hitimo od ene stvari do druge, bombardirani z informacijami, zato zlahka izgubimo kompas. Slišimo novice, vendar jih tudi hitro pozabimo, in preprosto nimamo časa, da bi se povezali z zgodbami ali težavami drugih ljudi. Zato je ta zgodba poskus, da prekinemo vse, kar počnemo, in si vzamemo nekaj minut za poslušanje zgodb drugih. Je poskus v vseh nas prebuditi empatijo in nas opomniti, da na tem svetu nismo sami.

To je zgodba o človeku, ki je izgubil vse, hkrati pa je to zgodba številnih ljudi iz Mjanmara. Ciklon Nargis je leta 2008 za seboj pustil smrt, škodo in žalost. Uničil je celotna mesta in zaradi njega je umrlo ali bilo poškodovanih več kot sto tisoč ljudi.

Saw Bee One je živel mirno življenje. V svoji rodni vasi je vzpostavil in obdeloval riževo farmo. Življenje ni bilo lahko, vendar je imel okoli sebe svojo družino; poročil se je in žena mu je rodila prvega otroka. Bili so srečni. Potem pa je prišla noč ciklona Nargis in teh trenutkov ne bo nikoli pozabil. V nekaj urah je izginil njegov dom in vse, kar je dolga leta gradil. A zanj najtežja izkušnja je bila izguba otroka. Ko je prišel ogromen val in se je voda dvignila, je svojega štiriletnega otroka izgubil; skušal ga je najti in mu pomagati, a ni imel dovolj moči. Istega dne je izgubil tudi mamo in druge družinske člane. Po izgubi več kot 25 družinskih članov je njegova žena več let trpela za depresijo in tesnobo.

Tako kot vsem drugim, ki jih je prizadel ciklon Nargis, jima je uspelo preživeti najbolj travmatično izkušnjo v življenju. Vendar je posebnost njune zgodbe njun boj za življenje, ki je nesreči sledil. Potem ko sta pet dni čakala na pomoč, ki ni prišla od nikoder, sta se odločila, da zapustita vas. Ker nista imela denarja, se je žena Saw Bee Ona pogumno odločila, da bo na cesti prodala svoje lase. Tako sta lahko kupila hrano in nadaljevala pot. V mesto Hpa-An sta prispela v groznem stanju, nobena organizacija jima ni priskočila na pomoč, prisiljena sta bila začeti iz nič. Mlademu paru je kljub najhujšemu obupu uspelo zbrati pogum. Preden je Saw Bee One našel svojo sedanjo službo, v kateri v trgovini z rižem prenaša pakete riža, je opravljal različna dela in pomagal drugim. Kljub temu da je delo fizično zahtevno, mu je uspelo poskrbeti za družino. Tudi njegova žena dela, čeprav le občasno, da lahko preživlja družino.

Danes imata štiri hčerke, ki so njuno največje upanje in hkrati največji strah. Verjameta, da bodo imele v Mjanmaru boljše prihodnost, če se bodo izobrazile in jim ne bo treba delati za druge. Po drugi strani pa ju skrbi, da bi se lahko katastrofa ponovila in ogrozila življenja njunih otrok.

A če ga danes vprašate, ali bi zapustil Mjanmar, bo Saw Bee One še vedno odgovoril, da se ne bi odločil za to. Navadil se je na svojo domovino, bolj kot na vse drugo pa je navezan na svojo družino. Po tolikih izgubah je spoznal, kako pomembno je biti z ljudmi, ki jih imaš rad, kako pomembno je ohraniti družino skupaj.

Zato si Saw Bee One nekega dne želi prenehati delati za druge in odpreti svoje podjetje ali postati taksist. Se pa po njegovem mnenju spremembe dogajajo zelo počasi. Razočaran je nad sistemom, vendar ne želi izražati svoje jeze. Ves svoj čas in trud posveča delu in skrbi za svojo družino. V tem boju ni prostega časa, ni predaha, ni sprostivte.

Toda ko si Saw Bee One upa sanjati, si predstavlja sebe kot človeka z lastnim kolesom, ki lahko v prostem času igra odbojko. Upam, da se mu bodo sanje nekega dne uresničile ...

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorjev in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali nacionalne agencije. Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti organ, ki dodeli sredstva.

